

Jenni Jauhiainen

KOULUSAAPPAAAN VAPAAEHTOISTEN TOIMINTA KOULUSSA

Nuorten kohtaaminen ja yhteistyön rakentuminen
koulujen ja KouluSaappaan kanssa

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2025

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Jenni Jauhiainen
Työn nimi	KouluSaappaan vapaaehtoisten toiminta koulussa. Nuorten kohtaaminen ja yhteistyön rakentuminen koulujen ja KouluSaappaan kanssa
Toimeksiantaja	Lasten ja nuorten keskus ry
Vuosi	2025
Sivut	54 sivua, liitteitä 6 sivua
Työn ohjaaja(t)	Karoliina Rötökö

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa Lasten ja nuorten keskus ry:lle KouluSaappaan vapaaehtoisten kokemuksista nuorten kohtaamisista ja yhteistyön sujumisesta koulujen kanssa ja saatujen tulosten perusteella laatia vinkkilista hyvän kohtaamisen muodostamiseen. Tarkoituksena oli selvittää kyselyn avulla, mistä KouluSaappaan vapaaehtoisten mielestä hyvä kohtaaminen muodostuu, millaisia kokemuksia heillä on kohtaamisista ja miten yhteistyö koulujen kanssa on sujunut. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisella otteella. Sisällönanalyysi tehtiin aineistolähtöisellä eli induktiivisella otteella.

Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella hyvä kohtaaminen muodostuu lähes samoista tekijöistä kuin aikaisemmissa nuorisotyön kontekstissa tehdyissä tutkimuksissa. Ne muodostavat kolme eri tasoa. Nämä tasot muodostuvat seuraavista tekijöistä: aito läsnä olo ja nuoren kuuntelu, luottamus ja avoimuus vuorovaikutuksessa, nuoren kuulluksi tuleminen, kiitollisuus ja hyvä mieli kohtaamisen jälkeen sekä vuorovaikutuksen nuorilähtöisyys. Tila, jossa vapaaehtoiset päivystävät, on joko helpottamassa tai estämässä kohtaamisen muodostumista. Teoriaosuudessa kuvataan kohtaamisen käsitettä liittyen hyvinvoinnin osa-alueisiin Loving ja Being. Lisäksi tärkeässä osassa on vapaaehtoistoiminta sekä kouluympäristössä tehtävä nuorisotyö. Kohtaamisissa ilmenee myös Buberin teorian Minä-Sinä-suhteen muodostumista.

Kohtaamisten kokemuksina vapaaehtoiset ilmaisevat omia tunteita vapaaehtoistoiminnan merkityksellisyydestä ja tärkeydestä, nuoren tukena ja apuna olemisena sekä uusien näkökulmien löytymisenä ja mahdollisuudesta tutustua uusiin ihmisiin. Nämä motivoivat vapaaehtoisia jatkamaan toiminnassa mukana oloa ja antavaa heille positiivisia tunteita. Tutkimuksessa nousee myös merkityksettömyyden tunnetta. Tällöin kohtaamiset jäivät vapaaehtoisten mielestä pintapuolisiksi.

Yhteistyön muodostumiseen vaikuttavat osapuolten välille muodostunut luottamus, arvostus, selkeä roolijako ja vuorovaikutus. Vapaaehtoiset suhtautuvat koulujen henkilökuntaan pääasiassa positiivisesti.

Asiasanat: dialogisuus, hyvinvointi, kohtaaminen, nuorisotyö, vapaaehtoistoiminta, yhteistyö

Degree title	Bachelor of Social Services
Author	Jenni Jauhiainen
Thesis title	School Boots volunteer activities at school. Encountering young people and building cooperation with schools and School Boots.
Commissioned by	The Finnish Association for Children and Youth
Time	2025
Pages	54 pages, 6 pages of appendices
Supervisor	Karoliina Rötö

ABSTRACT

The aim of the thesis was to produce information to Children and Youth Centre about the School Boot volunteers' experiences of youth encounters and cooperation with schools and based on the results obtained, draw up a list of tips for forming a good encounter. The purpose of the survey was to find out what School Boot volunteers think a good encounter consist of what kind of experiences they have had with the encounters, and how the cooperation with the schools has gone. The study was carried out with qualitatively and the data was collected using the Webropol survey. The content analysis was done with an inductive approach.

Based on the results of the study, good encounters are made up of almost the same factors as in previous studies in the context of youth work and form three different levels. These levels consist of the following factors: genuine presence and listening to the young person, trust and openness in interaction, being heard by the young person, gratitude and good mood after encounter, youthful orientation of the interaction. The space where the volunteers are on call either facilitate or prevents the formation of good encounter. The theory section describes the concept of encounters in relation to the aspects of well-being, Loving and Being. Volunteering and youth work in the school environment also play an important role. The encounters also show the formation of the I-You relationship in Buber's theory.

As experiences of encounters, volunteers express their own feelings about the significance and importance of volunteering, being there for and helping a young person, and finding new perspectives and opportunity to get know new people. These motivate the volunteers to continue to be involved and give them positive emotions. This relates to the well-being of volunteers in the Being component. The study also raises a sense of insignificance. In this case, the encounters are considered superficial by the volunteers.

The formation of cooperation is affected by the trust, appreciation, clear role-sharing and interaction formed between the parties. The volunteers are mainly positive about the school staff.

Keywords: cooperation, dialogicality, encounter, volunteer work, well-being, youth work

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	HYVINVOINTI JA SEN MONIALAINEN VARMISTAMINEN KOULUILLA	10
3	NUORISOTYÖ JA KOULUNUORISOTYÖ	13
4	VAPAAEHTOISTOIMINTA	15
5	KOHTAAMINEN JA DIALOGISUUS.....	16
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	18
6.1	Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	18
6.2	Opinnäytetyön prosessin eteneminen.....	19
6.3	Tutkimusotteena laadullinen tutkimus.....	20
6.4	Aineistonkeruumenetelmä	21
6.5	Aineiston analyysimenetelmä	23
7	TUTKIMUSTULOKSET	25
7.1	Vapaaehtoisten näkemykset kohtaamisen rakentumisesta	26
7.2	Vapaaehtoisten kokemuksia nuorten kohtaamisista	29
7.3	Yhteistyö koulujen kanssa	31
8	TULOSTEN ANALYSOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET	33
8.1	Kohtaamisen rakentuminen vapaaehtoisten näkemysten mukaan.....	34
8.2	Kokemuksia kohtaamisista	40
8.3	Yhteistyön muodostuminen	42
9	POHDINTA.....	45
9.1	Luotettavuuden ja eettisyyden pohdinta	47
9.2	Opinnäytetyöprosessin arviointi ja jatkotutkimusaiheet.....	48
	LÄHTEET.....	51

LIITTEET

Liite 1. Saappaan logo

Liite 2. Kysely vapaaehtoisille

Liite 3. Vinkkilista

Liite 4. Taulukko 2. Ylä- ja alaluokat vapaaehtoisten näkemyksistä kohtaamisen rakentumisesta

Liite 5. Taulukko 3. Ylä- ja alaluokat vapaaehtoisten kohtaamisten kokemuksista

Liite 6. Taulukko 4. Ylä- ja alaluokat vapaaehtoisten näkemyksistä yhteistyön muodostumisesta

1 JOHDANTO

Nuorten hyvinvoinnissa on tapahtunut huolestuttavia muutoksia vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä. Lasten ja nuorten kokema hyvinvointi on laskenut vuonna 2021 tehtyyn kyselyyn verrattuna. Terveystilan kokemisessa keskinkertaiseksi tai huonoksi ei ollut juurikaan muutosta vuosien 2021 ja 2023 välillä. Tyytyväisyys elämään oli pienentynyt perusopetuksessa olevien 8. ja 9. luokkalaisten sekä toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa. Koulunkäynnistä pitävien lasten ja nuorten määrä oli vähentynyt kyselyyn vastanneiden joukossa kaikilla muilla paitsi ammattikouluissa olevilla. (THL 2024.) Nuorten pahoinvointi näkyy myös verkönvälityksellä tapahtuneissa kohtaamisissa. Sekaisin–chatissa nuorten kanssa käytyjen keskusteluiden määrät ovat lisääntyneet vuodesta 2021 (28279 keskustelua) vuoteen 2024 (39545 keskustelua). (Sekaisin Kollektiivi s.a.)

Lasten ja nuorten keskus ry:n Saappaan uusi toimintamalli on KouluSaapas. Sen toiminta alkoi vuonna 2022 Kajaanissa, jossa koulutettiin ensimmäiset KouluSaappaan vapaaehtoiset. He aloittivat toiminnan toisella asteella. KouluSaappaan toimintaa toteutetaan vapaaehtoistoiminnalla, ja sitä toteutetaan alakouluista toisen asteen kouluihin. Tällä hetkellä KouluSaapas-toimintaa on noin 20 paikkakunnalla Suomessa. KouluSaappaan tarkoitus on olla matalan kynnyksen toimintaa, jossa vapaaehtoiset kohtaavat nuoria kouluympäristössä ja antavat heille aikaa keskusteluihin. KouluSaappaan toiminta tuo turvallisiksi tunnistettavia aikuisia kouluympäristöön (liite 1). Näin kouluympäristössä tutuiksi tulleet saapaslaiset ovat nuorille tuttuja sekä helpommin lähestyttäviä, kun nuoret tapaavat heitä vapaa-ajallaan. Toisaalta tämä toimii myös toisinpäin. Keskustelut ja kohtaamiset turvallisten aikuisten kanssa ovat tukemassa koululaisten ja opiskelijoiden kouluhyvinvointia ja näin myös hyvinvointia vapaa-ajalla. KouluSaappaan toiminta on täydentämässä koulujen monitoimijaisista oppilashuoltoa. (Lasten ja nuorten keskus 2024; Viljakainen 2024.) Kirkkohallitus ja Opetushallitus ovat yhdessä suunnitelleet neljän korin mallin. Neljän korin sisältö liittyy KouluSaappaan toimintaan ja sen tavoitteena on nuorten ja koulujen työyhteisön jäsenten hyvinvoinnin ja kasvun tukeminen.

Vapaaehtoistoimintaa järjestetään laajasti niin ihmisten kuin luonnon hyväksi. Toiminnassa ensisijaista on osapuolten vapaaehtoinen osallistuminen toimintaan. Matalan kynnyksen toiminta KouluSaappaan kohtaamisissa on nuorilähtöistä. KouluSaappaan vapaaehtoiset ovat kouluissa kiireettöminä lisäresursseina koulujen henkilökunnalle ja valmiina kuuntelemaan nuoria. (Willberg 2015; Lasten ja nuorten keskus 2024.) KouluSaappaan vapaaehtoisten toiminta on ennaltaehkäisevän opiskeluhuollon ja työhyvinvoinnin tukena (Mäkelä 2021).

Toimeksiantajana toimii Lasten ja nuorten keskus ry (LNK). Sen toiminnan tarkoituksena on lasten ja nuorten ulkopuolisuuden ehkäisy, kasvun ja osallisuuden tukeminen sekä evankelis-luterilaisen seurakuntien lapsi-, varhaisnuorisotyön toteuttaminen ja kehittäminen. Myös lapsien ja perheiden tukeminen kuuluvat LNK:n toimintaan. Toimintaa ja vaikuttamista järjestetään tavoitteiden mukaisesti sekä kirkossa ja yhteiskunnassa mielekkään elämän tukemiseksi. LNK toimii monipuolisesti Suomen lähes 300:n jäsenseurakunnan kanssa ja tekee yhteistyötä useiden järjestöjen, kuntien ja yritysten kanssa. LNK:n ylläpitämässä toimintamalleissa on eri nuorisotyön ja sosiaalialan ammattilaiset sekä vapaaehtoiset mukana. Yksi LNK:n malleista on Saapas-toiminta. LNK kehittää ja ylläpitää toimintaa valtakunnallisesti sekä vastaa Saapas-brändistä. Paikalliset toimijat (kunnat ja seurakunnat) toteuttavat toimintaa alueiltaan nousevien tarpeiden mukaisesti. Vapaaehtoistyö on kaikessa Lasten ja nuorten keskuksen toiminnassa vahvasti mukana. (Lasten ja nuorten keskus 2024; Viljakainen 2024.)

Kiinnostukseni KouluSaappaaseen liittyy omaan Saapas-vapaaehtoisuuteen. Olen tehnyt vapaaehtoistyötä Katu- ja FestariSaappaassa reilut kaksi vuotta. On paljon nuoria, jotka tarvitsevat vapaa-ajallaan turvallisia aikuisia. Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti oma vapaaehtoistoiminnassa mukana oleminen, kun erässä päivystyksessä keskustelimme KouluSaappaan toiminnasta. Mielenkiintoni heräsi. Olin yhteydessä Lasten ja nuorten keskuksen Saapas-toiminnasta vastaavaan henkilöön. Sähköpostien vaihtojen jälkeen idea KouluSaappaasta tuli LNK:lta. KouluSaappaasta ei ole tehty aikaisempaa opinnäytetyötä. Esitin tutkimuksen rajauksen käsittämään KouluSaappaan vapaa-

ehtoisten kokemuksia nuorten kohtaamisista ja hyvän yhteistyön rakentumisesta koulujen kanssa. Tutkimuksen rajauksen hyväksyi Lasten ja nuorten keskus ry.

Kouluhyvinvoinnin edistäminen on LNK:n vapaaehtoisten toteuttamaa KouluSaapas-toimintaa. KouluSaapas, kuten muutkin Saapastoiminnan muodot, ovat LNK:n nuorisotyön menetelmiä. (Viljakainen 2024.) KouluSaapas-toiminta on uutta toimintaa LNK:lla, joten heidän kiinnostuksensa vapaaehtoisten kokemuksista nuorten kohtaamisista ja yhteistyön rakentumisesta koulujen kanssa nousi tämän opinnäytetyön aiheeksi. KouluSaappaan vapaaehtoisten koulutusta kehitetään jatkuvasti. Koulutuksella pyritään antamaan vapaaehtoisille tietoa nuorten kohtaamisista, toiminnasta ja tukemaan vapaaehtoisten toimintaa kouluissa. Tiedon tarve nousi LNK:lta. Tämän opinnäytetyö tuloksia LNK pystyy hyödyntämään koulutusten kehittämisessä.

Saappaan työmuotoina ovat KatuSaapas, FestariSaapas, NettiSaapas, KouluSaapas, KriisiSaapas ja Saapaskahvila. KatuSaappaan vapaaehtoiset jalkautuvat nuorten keskuuteen sinne, missä nuoret viettävät vapaa-aikaansa, esimerkiksi keskustoihin, kaduille, koulujen päättäjäisiin ja FestariSaapas erilaisille festareille. NettiSaapas toimii verkossa vapaaehtoisvoimin ja vapaaehtoiset kohtaavat nuoria verkon kautta. KriisiSaappaan toiminnassa koulutuksen saaneet auttavat akuuteissa kriiseissä, jotka koskettavat suurta määrää nuoria, esimerkiksi onnettomuuden sattuessa. Saapaskahviloissa nuoret voivat viettää aikaa. Ne ovat oleskelupaikkoja nuorille esimerkiksi viikonloppuisin päivä-, ilta- tai yöaikaan. Saapas-toimintaan mukaan lähteville järjestetään koulutus, jonka jälkeen he voivat olla mukana päivystämässä. Vaatimuksena on täysi-ikäisyys ja kiinnostus nuorten auttamisesta, kuuntelemisesta ja kanssa kulkijana olemisesta. NettiSaappaaseen pääsee mukaan 16 vuotta täyttäneet. Kaikessa Saapas-toiminnassa ovat mukana myös ohjaajat, jotka ovat ohjaamassa, tukemassa ja neuvomassa vapaaehtoisia. Saapas-toiminta tekee yhteistyötä muiden nuorisotyötä tekevien ammattilaisten ja viranomaisien kanssa. (Lasten ja nuorten keskus 2024; Viljakainen 2024.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Lasten ja nuorten keskus ry:lle KouluSaappaan vapaaehtoisten kohtaamisen kokemuksista nuorten

kanssa sekä vapaaehtoisten kokemuksista yhteistyöstä koulujen kanssa. Tutkimuksen pohjalta saatujen tulosten perusteella on laadittu vinkkilista (liite 3) keinoista hyvän kohtaamisen toteutumiseen. Saatua tietoa Lasten ja nuorten keskus ry hyödyntää vapaaehtoisten koulutuksen kehittämisessä.

Opinnäytetyöni teoriaosassa käsittelen hyvinvoinnin käsitettä, nuorisotyötä koulussa, vapaaehtoistoimintaa, kohtaamista, dialogisuutta ja yhteistyötä. Hyvinvoinnin käsitteen avaamisessa olen hyödyntänyt Allardtin (1976) hyvinvointiteoriaa sekä Konun (2002) kouluhyvinvoinnin mallia. Hyvinvoinnin käsite voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Rajaan tässä opinnäytetyössä hyvinvoinnin käsittämään sosiaalista hyvinvointia (Loving) ja koulun hyvinvointimallin Loving ja Being osa-alueita, koska KouluSaappaan toiminnan tavoitteena on tukea näitä osa-alueita. Yhteistyö koulun, oppilaiden ja vapaaehtoisten välillä sisältyy Loving-osa-alueeseen, ja kouluissa toimivat vapaaehtoiset ovat osaltaan tukemassa koulun ja oppilaiden välistä ilmapiiriä. Oppilaiden arvostus ja kunnioitus, jotka ovat koulun hyvinvoinninmallissa Being-osa-alueen keskeisiä tekijöitä, ovat myös vapaaehtoistyössä keskeisiä tekijöitä.

Kohtaaminen ja dialogisuus muodostuu vuorovaikutuksessa. Syvimmillään siitä muodostuu Buberin (1993) teorian pohjalta Minä-Sinä-suhde. Kohtaamiset rakentuvat vuorovaikutuksen avulla vapaaehtoisten ja nuorten välillä ja ne jakautuvat eri tasoihin tai eri pituisiin kohtaamisiin ja vuorovaikutushetkiin. Kaiken tasoisella kohtaamisella voidaan tukea nuorten ja kouluhyvinvointia. Kaikki kohtaamiset ovat yhtä tärkeitä. (Laine 2020).

Yhteistyötä käsittelen monialaisuuden kautta. Monialaiseen yhteistyöhön voi kuulua eri ammattiryhmiin kuuluvia henkilöitä, yhteistyökumppaneita, opiskelijoita ja koulutusaloja (Pukkila & Helander 2016). Vapaaehtoistoiminta sijoittuu koulumaailman monialaisessa yhteistyössä yhteistyökumppaniksi, jonka toiminta perustuu matalan kynnyksen toimintaan. Kaikilla osapuolilla kouluun sijoittuvan monialaisen työn keskiössä ovat lapset ja nuoret. Tämän opinnäytetyön yhtenä tutkimuskohteena oli yhteistyön sujuminen KouluSaappaan vapaaehtoisten kokemana.

Tutkimusotteena oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja tutkimusaineisto kerättiin Webropol-kyselyllä (liite 2). Kyselyssä kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, jonka avulla saatiin laadullista aineistoa. Luvussa kuusi kuvaan tarkemmin aineistonkeruun menetelmän valintaan vaikuttavia perusteluita. Kyselyyn valikoitui kolme paikkakuntaa, joiden vapaaehtoiset toimivat aktiivisesti KouluSaappaan päivystyksissä. Kyselyn tulokset analysoitiin sisällönanalyysillä induktiivisesti eli aineistolähtöisesti.

2 HYVINVOINTI JA SEN MONIALAINEN VARMISTAMINEN KOULUILLA

Käytännön koulutyössä arvoperustan, oppimiskäsityksen ja toimintakulttuurin ilmenemiset vaikuttavat koulutoiminnan järjestämiseen. Niiden tarkoitus on olla edistämässä kasvatuksen ja opetuksen tavoitteisiin pääsemistä ja opetuksen toteutusta. Opetussuunnitelmien mukaista opetusta ja kasvatusta toteutetaan kouluissa. Se on tukemassa oppilaiden sekä koulujen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Oppilaiden hyvinvoinnin tukeminen, arvostaminen ja oikeudenmukaisuus ovat jokaisen koulussa olevan aikuisen velvollisuuksia. Yhteistyö koulujen ja muiden toimijoiden, kuten seurakunnat, nuorisotoimi, poliisi, järjestöt, yritykset, kanssa on tukemassa oppimisympäristöjen laajuutta sekä koulujen toteuttamaa kasvatustehtävää. (Opetushallitus s.a.) Myös vapaaehtoistoimintaa toteutetaan kouluissa arvostamalla ja kunnioittamalla nuorta. Sen toiminnalla on vaikutusta sosiaalisuuteen ja yhteisöllisyyteen, jotka vaikuttavat nuorten hyvinvointiin, esimerkiksi lisäämällä nuoren sosiaalista pääomaa, turvallisuutta, osallisuutta ja oikeudenmukaisuutta (Hokkanen ym. 2014, 19).

Hyvinvointia voidaan määritellä monella eri tavalla riippuen siitä mistä tieteenalan suunnasta sitä määritellään. Sosiologi Erik Allardt (1976, 9) jaottelee hyvinvoinnin kolmeen ulottuvuuteen: Having (elintaso), Loving (yhteisyyssuhteet) ja Being (vieraantumisen vastakohta).

Having-käsite sisältää ihmisen fysiologiset tarpeet ja vähimmäismäärän aineellisia resursseja. Jokaisella nämä ovat yksilöllisiä. Loving-käsite sisältää sosiaaliset suhteet läheisiin henkilöihin, myös globaali yhteenkuuluvuus esi-

merkiksi luontoon ja yhteisöllisyys sisältyvät tähän. Being-käsite sisältää itsensä toteuttamisen, jolloin ihminen kokee arvonantoa, korvaamattomuutta, vaikuttamisen mahdollisuutta ja mielekästä tekemistä. (Allardt 1976, 42–43, 46–50.)

Anne Konu (2002, 43) kuvaa väitöskirjassaan koulun hyvinvointimallia. Se pohjautuu Allardt'n (1976) kehittämään sosiologiseen teoriaan ja se kehitettiin kouluterveyteen ja koulua käsittelevän kirjallisuuden mukaan kouluympäristöön. Mallissa yhdistyvät hyvinvointi, kasvatus ja koulumenestys. Yhteisön ja kotiolojen merkitys on suuri niin oppilaille kuin kouluille.

Konu (2002,35) määrittelee kouluhyvinvoinnin seuraavasti: Kouluhyvinvointi sisältää kasvatuksen ja opetuksen, oppimistulokset ja hyvinvoinnin. Nämä ovat toisiinsa yhteydessä. Koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, mahdollisuus itsensä toteuttamiseen ja koettu terveydentila muodostavat kouluhyvinvointia. Kouluhyvinvointiin liittyy myös kotien ja ympäröivien yhteisöjen vaikutukset. Kouluhyvinvointi koostuu näistä ja näiden kokonaisvaltaisesta tarkastelusta. Nämä kouluhyvinvoinnin neljä osa-aluetta on jaettu: koulun olosuhteisiin (Having), sosiaalisiin suhteisiin (Loving), itsensä toteuttamisen mahdollisuuden (Being) ja terveydentilaan (Health). (Konu 2002,43.)

Having-osa-alue sisältää fyysisen koulun, ympäristön, jossa ollaan, sen viihtyvyyden, äänenvoimakkuuden, sisäilman sekä oppilaiden opiskelun jaksotuksen, ryhmien koot, koulun kurinpidolliset toimet ja palvelut oppilaille esim. ruokailun. Koulun ja ympäröivän yhteisön välinen vaikutus, kuten suhteet opiskelukavereihin ja opettajiin sekä kotien ja koulujen välinen yhteistyö ja yhteistyö muidenkin ympäröivässä yhteisössä olevien tahojen kanssa, esim. terveydenhuolto, sosiaalitoimi, kuuluvat Loving-osa-alueeseen. Myös koulu- ja opiskeluilmapiiirillä on vaikutusta tähän. Being-osa-alueen keskeiset tekijät ovat oppilaan kokema arvostus ja kunnioitus niin omilta vanhemmiltaan, opettajilta kuin opiskelukavereiltaan sekä mahdollisuus olla vaikuttamassa itseään koskeviin asioihin koulumaailmassa. Itsensä toteuttamista vahvistaa mahdollisuus harrastusten ja läheisestä luonnosta nauttiminen väli- tai hyppytunneilla. Health-osa-alue sisältää oppilaiden kokemat psykosomaattiset oireet, krooniset sai-

raudet ja vilustumisen. Se on henkilökohtainen tila ja tunne omasta terveydestä, johon ulkoiset olosuhteet voivat olla vaikuttamassa. (Konu 2002, 44–45.) Konu (2002) on väitöskirjassaan eritellyt tyttöjen ja poikien yleistä hyvinvointia koulu- ja yksilötasolla sekä yleiseen hyvinvointiin liittyviä taustatekijöitä, mutta jätän ne pois, koska ne eivät mielestäni liity tähän opinnäytetyön tutkimukseen rajaukseen.

Päivi Pukkila (2023) on käyttänyt väitöskirjassaan aikaisempia kotimaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia sosiaali- ja terveysalalta sekä koulunuorisotyöhön ja moniammatilliseen opiskelijahuoltotoimintaan liittyviä tutkimuksia. Pukkila (2023, 60–63) esittää väitöskirjassaan monialaisen yhteistyön rakentuvan viidestä eri tasosta. Yhteistyötä voi muodostua useista erilaisista kokoonpanoista eri ammattilaisista. Yhteistyön tiiveys, yhteinen tekeminen ja muut yhteistyöhön vaikuttavat tekijät määrittävät yhteistyön tason. Tasot ovat: Ei yhteistyötä – Yhteistyö – Koordinaatio – Yhteistoiminta - Yhteinen työ.

Toinen taso on yhteistyön taso. Frostin (2005) mukaan toisen tason yhteistyö on toistensa palvelut tiedostavaa ja tunnistavaa (Pukkila 2023, 61). Siinä on myös omien toimintojen tavoitteissa yhteneväisyyttä. Tällä toisella tasolla toimijoiden palvelut ovat erillään toimivia ja niillä on sovitut työnjaot. Tämän tason monialaista yhteistyötä Pukkila (2023, 61) kuvaa väitöskirjassa Ursinia (2013, 5) mukaillen sopimuksellisuudella.

Yhteistyötä edistäviksi tekijöiksi Pukkila (2023, 64–65) mainitsee selvät rooli- jaot, selvyden vastuusta, selkeän viestinnän, hyvät vuorovaikutus taidot, tiimityötaidot, luottamuksen ja riittävät resurssit. Estäviä tekijöitä yhteistyön rakentumisessa voidaan ajatella olevan edellä mainitut tekijät käänteisesti.

Kiilakosken (2014, 8) teos pohjautuu kehittämishankkeeseen (2012–2014), jolla pyrittiin luomaan koulujen ja nuorisotyön yhteistyömalli. Kiilakoski (2014, 71) toteaa, että yhteiset asiakkaat, joita on kouluilla ja koulunuorisotyöntekijöillä, ovat nuoret. Yhteiset asiakkaat, tässä tapauksessa nuoret, ovat auttamassa osapuolia ymmärtämään yhteistyön muodostumista ja kehittämistä vastamaan nuorten tarpeisiin. Yhteistyölle asetetaan myös yhteiset tavoitteet.

3 NUORISOTYÖ JA KOULUNUORISOTYÖ

Nieminen (2014) on jäsentänyt teoreettista viitekehystä nuorisotyöhön. Se perustuu nuoren voluntaariseen, vapaaehtoiseen, osallistumiseen. Nuorisotyötä tehdään monenlaisissa toimintaympäristöissä ja se on tietoista ja tavoitteellista kasvatustoimintaa ja sen avulla tapahtuu oppimista. Nuoren omana itsenään olemista, omien tarpeiden esille tuomista ja hänen itsemääräämisoikeutensa kunnioitetaan. Kuitenkaan lakia rikkovia tekoja tai aikomuksia ei hyväksytä. (Laine 2020, 14–16.)

Niemisen (2014) mukaan nuorisotyön yhtenä tarkoituksena on olla tukemassa nuorta hänen kasvussaan aktiiviseksi jäseneksi yhteiskuntaan ja yhteisöön. Nuori nähdään aktiivisena toimijana ja sen lähtökohtana ovat nuorten tarpeet, yhteisöllinen ja ohjattu toiminta. (Laine 2020, 15.) Nuoriin kohdistuvien epäkohtien ja nuoria koskevien asioiden esille tuominen kuuluu nuorisotyöhön ja -työntekijöiden tehtäviin. Nuorisolaki (21.12.2006/1285, 2. §) sekä toimintäsäännöt eri organisaatioissa ovat työtä ohjaavina tekijöinä. (Laine 2020, 15–16.) Nuorisotyö nähdään myös kasvatuksellisenä ohjauksena, jota tapahtuu dialogisessa kohtaamisessa. Se perustuu hyväksymisen ja kunnioituksen antamisena toiselle ihmiselle, tasavertaisuuden ja läsnä olemisen ilmenemisenä. (Kiilakoski ym. 2015, 23; Laine 2020, 18.)

Kiilakoski ym. (2015, 20) kuvaavat nuorisotyön olemusta nuorisolähtöisenä toimintana, joka pohjautuu nuoren vapaaehtoisuuteen, yhdessä olemiseen ja tekemiseen. Myös aikuisen mukana oleminen toiminnassa korostuu. Toiminnassa luottamuksen ja pakottomuuden tunne luo hyvän pohjan nuorisotyöhön. Nuorten kohtaamisissa tapahtuvat keskustelut voivat olla yleistä juttelua tai vakavampaa, syvällisempää, nuoresta itsestään lähtöistä keskustelua.

Koulunuorisotyössä nuorten kohtaaminen ja läsnäolo ovat keskeisiä tehtäviä. Kouluhyvinvointiin voidaan vaikuttaa koulunuorisotyöllä vapaammin kuin opettajien taholta, koska koulunuorisotyöntekijä ei tee oppilaasta arviointia hänen opintomenestyksensä tai käytöksen perusteella. Se on vapaamuotoisempaa joko yksittäisen oppilaan tai ryhmän kanssa tapahtuvaa olemista ja tekemistä.

Koulunuorisotyö on tukemassa muita koulun opettajien ja oppilashuollon tehtäviä. (Korhonen & Tujula 2023, 102.)

Kouluasteiden opetussuunnitelmat ohjaavat yhteistyötä eri uskonnollisten yhteisöiden kanssa. Myös lait perusopetuksesta (21.8.1998/628), lukiosta (10.8.2018), ammatillisesta koulutuksesta (11.8.2017/531) ja oppilas- ja opiskelijahuollosta (30.12.2013/1287) vaikuttavat yhteistyön rakentumiseen. Oppilaiden hyvinvoinnin ja kasvun tukeminen sekä dialogisuuden edistäminen uskontojen välisistä katsomuksista on oppilaitosten ja evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien tekemän yhteistyön tavoitteena. Kirkkohallitus ohjaa tätä työtä, ja se on laatinut tästä eräänlaisen korimallin yhdessä Opetushallituksen kanssa (kuva 1). Korit jakautuvat neljään koriin, jotka sisältävät tavoitteet, sisällöt ja reunaehdot yhteistyölle. Korien sisällöt jakautuvat yleissivistävään opetukseen, perinteisiin juhliin, uskonnollisiin tilaisuuksiin sekä kasvuun ja hyvinvointiin. (Mäkelä 2021, 178–179.)

Kuva 1. IV kori, kasvu ja hyvinvointi (Kirkkohallitus s.a.)

Neljännessä korissa (kuva 1) sisältönä on niin nuorten kuin työyhteisön jäsenten hyvinvoinnin ja kasvun tukeminen. Sen tarkoituksena on olla ennaltaehkäisevän opiskeluhoon ja työhyvinvoinnin tukena. Tähän neljanteen koriin kuuluu myös suru- ja kriisityön muoto, jota seurakunta toteuttaa muiden toimijoiden, kuten terveydenhuollon ja nuorisotoimen kanssa. Seurakunta toimii myös läsnäolollaan lisäresurssina oppilaitoksissa. Nuorten suhde seurakunnan työn-

tekijöihin on toisenlainen kuin opettajiin. Seurakunnan työntekijät ovat kohtaa-
massa nuoria matalalla kynnyksellä, eikä heidän työtään ole tehdä arviota
nuorten koulumenestyksestä. (Mäkelä 2021, 181.) KouluSaappaan kohtaavan
työn sisältöä on tämän neljännen korin sisällöstä oppilaiden ja henkilökunnan
hyvinvoinnin tukeminen ja toimiminen lisäresurssina oppilaitoksille sekä tasa-
vertaisena kumppanina oleminen.

4 VAPAAEHTOISTOIMINTA

Vapaaehtoiset kohtaavat toiminnassaan erilaisia ihmisiä ja heidän toiminta-
kenttensä ovat moninaisia, esimerkiksi vapaapalokuntaan, urheiluun, luon-
toon, vanhuksiin, lapsiin ja nuoriin liittyvää toimintaa. Vapaaehtoisten tekemä
työ tutkitusti lisää ihmisten hyvinvointia. (Hoffrén 2023.) Vapaaehtoistoimin-
nassa mukana olevat ovat nuorista eläkeikäisiin, heidän omat henkilökohtaiset
lähtökohtansa mukana oloon ovat jokaisella omanlaisia sekä heidän sosioeko-
nomiset taustansa ovat erilaisia. Jokaisella toiminnassa mukana olevalla on
tahto ja mielenkiinto auttaa omaa toiminnan kohdettaan ja siihen liittyvää toi-
mintaa. (Willberg 2015, 7.)

Willberg (2015, 6–7) ja United Nations Volunteers (UNV) programme
(2021, 16) määrittelevät vapaaehtoistoiminnan kaikkien osapuolten osallistumi-
sen perustuvan vapaaehtoiseen osallistumiseen toimintaan. Siitä ei makseta
palkkaa tai palkkiota. Vapaaehtoistoimintaa tuotetaan yksilö-, yhteisö- ja yh-
teiskunnallisilla tasoilla. Järjestävinä tahoina voivat olla järjestöt, säätiöt, yri-
tykset, kunnat, uskonnolliset ryhmittymät, rekisteröidyt yhdistykset tai yksityi-
sen toimijat. Vapaaehtoistoimintaa järjestetään laajasti niin ihmisten kuin luon-
non hyväksi. Toiminta voi olla järjestettyä tai epämuodollisempaa ja sen tar-
koitus on tuottaa yhteistä hyvää. Vapaaehtoistoiminnan toimintakenttinä ovat
niin kasvokkain tapahtuva toiminta kuin verkönvälityksellä tapahtuva. Verkon-
välityksellä toimiva vapaaehtoistoiminta on lisääntymässä. Vapaaehtoistoimin-
nan ulkopuolelle rajataan omiin perheenjäseniin kohdistuva auttaminen, esi-
merkiksi omaishoito. Vapaaehtoistoiminnan keskeisiä periaatteita ovat palkat-
tomuuden lisäksi luottamuksellisuus, suvaitsevaisuus, puolueettomuus, koh-
dattavan ehdoilla toimiminen ja hänen kunnioituksensa, tasa-arvoisuus sekä
vapaaehtoisten oikeus ohjaukseen ja tarvittaessa tukeen.

5 KOHTAAMINEN JA DIALOGISUUS

Nivala ja Ryytänen (2024, 134–137) kuvaavat teoksessaan kohtaamista sosiiaalipedagogisen teorian määrittelyn kautta. Vuorovaikutuksen, joka on keskeisesti vaikuttamassa kohtaamisiin, keskeisinä käsitteinä on Nivalan ja Ryytäsen mukaan Buberin Minä-Sinä-suhde, dialogisuus ja pedagoginen suhde. Kohtaamisen edellytys on vuorovaikutus osapuolten välillä, oli kohtaaminen lyhyt tai pitkä. Vapaaehtoistoiminnassa kohtaamiset muodostuvat vuorovaikutuksen avulla. Yleensä kohtaamisen aloittaa vapaaehtoinen tervehtimällä. Se, jatkuuko kohtaaminen ja millaiseksi kohtaamisen vuorovaikutustilanteet muoutuvat ja jatkuvat nuorten kanssa, lähtee nuoresta itsestään. Opinnäytetyöissäni olen valinnut näkökulmaksi dialogisuuden, johon Buberin (1993) Minä-Sinä-suhde liittyy.

Dialogi ja kohtaaminen nuorisotyössä ovat erottamaton pari, Buberin (1993, 34) mukaan siinä muodostuu Minä-Sinä-suhde nuoren ja työntekijän välille. Ajatuksena on, että ihminen tarvitsee toisen ihmisen kasvaakseen ihmiseksi. Toisinaan vuorovaikutus kääntyy Minä-Se-suhteeksi, jolloin vuorovaikutus ei ole niin syvällistä vaan enemmänkin arkista keskustelua. Dialogissa on molemmilla osapuolilla tilaa mielipiteille ja se sisältää yhdessä ihmettelyä. Tämä Buberin teoria on keskeinen osa Laineen (2020, 28, 31) tarkastellessa dialogia nuorisotyön kontekstissa. Mönkkönen (2018, luku 5) määrittelee dialogisuuden vastavuoroisuutena, tasa-arvoisena suhteena keskustelussa, pyrkimyksenä yhteisen ymmärryksen rakentumisessa. Yhdessä ihmettely ja epätie-toisuus asian suhteen, ovat rakentamassa tietoa yhteistyössä toisen osapuolen kanssa. Dialogisuudella on mahdollisuus oppia toisiltaan vuorovaikutuksen avulla ja on sallittua muuttaa omaa aikaisempaa mielipidettä asiasta saamiensa uusien näkökulmien perusteella.

KouluSaappaan vapaaehtoiset kohtaavat nuoria kouluympäristössä. Ammatillisessa kohtaamisessa työskentelyä määrittelevät ja sitovat lainsäädäntö, työnantajan velvoite sekä ammattietiikka (Mönkkönen 2018, 29–31; Talentia s.a., 7). Ammatillinen kohtaaminen on tavoitteellista kasvatusta ja ohjausta. Vapaaehtoistoiminnassa tapahtuvassa kohtaamisessa ei ole vastaavia sitovia

määritteitä. Vapaaehtoistoiminta on kuitenkin tiettyjen periaatteiden mukaan tapahtuvaa toimintaa. (Willberg 2015, 9.) Nämä periaatteet on kerrottu tarkemmin vapaaehtoistoiminnasta kertovassa luvussa neljä.

Sosiaalipedagogiikan teorioiden periaate ihmisyydestä liittyy erityislaatuisuuteen, ihmisarvon kyseenalaistamattomuuteen ja kunnioitukseen jokaisen ihmisen arvokkuudesta. Nämä sisältyvät humanistiseen ihmiskäsitykseen, jossa ihminen käsitetään arvokkaana, ainutlaatuisena, luovana ja itseään toteuttavana. (Nevalainen & Rynänen 2024, 113.) Kohtaamisissa korostuvat edellä mainitut seikat. Jokainen ihminen kohdataan omana itsenään arvostaen hänen ainutlaatuisuuttaan, luovuuttaan ja itsensä ilmaisua.

Kohtaamisen termi on vaikea määritellä. Kohtaamisen käsitteen ja ihmissuhdealojen yleinen näkökulma määrittää Laineen (2020) tutkielmassa kohtaamista. Kohtaaminen määrittyy nuorisotyössä välineeksi, menetelmäksi ja työn tarkoitukseksi. Kohtaamista voi tapahtua sekä yksilötasolla että ryhmässä. (Laine 2020, 51, 58.) Kohtaaminen on nuorilähtöistä, jolloin nuoren osallistuminen perustuu hänen vapaaehtoisuuteensa.

Laineen (2020) tutkielmassa nuorten kohtaaminen koostuu dialogisuudesta, aidosta kiinnostuksesta, läsnäolosta, vuorovaikutuksesta, arvostuksesta, tasarvoisuudesta, kuuntelusta ja nuoren tunnustamisesta. Hyvällä kohtaamisella voidaan luoda luottamusta ja yhteisyyttä. Kohtaamisissa tärkeää on käyttää omaa persoonaa. Työntekijän asenne ja arvostus nuorta kohtaan luo nuorelle arvostavan ja hyväksynnän tunteen. (Laine 2020, 23–27.) Laineen tutkielmassa Mattila (2011, 65, 67–68) kuvaa kohtaamisen muodostuvan näistä edellä mainituista asioista.

Laine (2020) jakaa kohtaamiset eri tasoihin: kevyisiin pinnallisiin kohtaamisiin ja syvällisempiin dialogisiin kohtaamisiin. Kohtaamisten taso voi vaihdella kevyen ja dialogin välillä yhden kohtaamisen aikana. Kohtaamista voi olla myös yksittäinen juttutuokio nuoren kanssa tai jokin yhteinen tekeminen tai pidempi prosessi. Kaikki kohtaamiset ovat yhtä tärkeitä. (Laine 2020, 59, 61, 62, 65.)

Toisaalta kohtaamiset kuvautuivat neljällä tasolla. Ensimmäinen tason kohtaaminen on nuoren huomaaminen, kuten tervehdys. Toisella tasolla käydään keskustelua arkisella tasolla, kuten kuulumisten kyselyä. Kolmannella tasolla keskustelulla on vaikutusta nuoreen jollain tavalla ja neljännellä tasolla keskustelu on dialogista. (Laine 2020, 59.)

Kohtaaminen ilmeni myös puuttumisena tai nuoren haastamisena. Työntekijän puuttuminen johonkin nuoren huolta herättävään toimintaan voi olla kokemus kohtaamisesta. Kohtaaminen on alkuunsa yksipuoleista työntekijästä lähtöistä, mutta antaa nuorelle mahdollisuuden kahden väliseen vuorovaikutukseen ja kokemukseen kohdatuksi tulemisesta. (Laine 2020, 67.) Laineen tutkielmassa Mattila (2011,70) mainitsee rajojen asettamisen olevan kohtaamisessa luomassa turvallisuutta ja luottamusta osapuolten välille.

Digitaalisuus kohtaamisissa nousi myös esiin. Se toimii matalan kynnyksen tavalla ja voi parhaillaan johtaa syvällisempään kohtaamiseen. Tämän päivän nuorille tämä on luonteva tapa. Työntekijät kokivat digitaalisen viestinnän mahdollisesti lisäävän väärinymmärryksiä. (Laine 2020, 68.)

Hänninen ja Poikela (2016, 159) sekä Mattila (2011, 15) kuvaavat Laineen tutkielmassa kohtaamisen olevan myös sanatonta. Kohtaaminen ei aina tarvitse sanoja, vaan se voi olla nuorelle kokemus huomatuksi tulemisesta. Dialogisuuden muodostumisessa tärkeiksi asioiksi kuvattiin kiireettömyys, hyväksyntä sekä nuoren kokemus siitä että hänet on kuultu ja ymmärretty. Voimaannuttava ja vahvistava kokemus nuorelle, joka voi olla jokin pieni aito kohtaaminen, on työntekijältä nuoren tunnustamista. (Laine 2020, 60, 65.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tehtävänä oli tuottaa tietoa LNK:lle, KouluSaappaan vapaaehtoisten kokemuksista nuorten kohtaamisista ja yhteistyöstä koulujen kanssa. Opinnäytetyön tarkoitus on ollut selvittää kyselyn (liite 2) avulla, miten KouluSaappaan vapaaehtoiset kokevat kohtaamiset nuorten kanssa ja mistä hyvä

kohtaaminen rakentuu. Tarkoitus myös selvittää millaisia kokemuksia KouluSaappaan vapaaehtoisilla on yhteistyön rakentumisesta oppilaitosten kanssa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- Mistä vapaaehtoisten mielestä rakentuu hyvä kohtaaminen nuorten kanssa?
- Millaisia kokemuksia vapaaehtoisilla on nuorten kohtaamisista?
- Miten vapaaehtoisten mielestä yhteistyö koulujen kanssa on sujunut?

6.2 Opinnäytetyön prosessin eteneminen

Opinnäytetyö alkoi ideapaperin laatimisella maaliskuussa 2024 ja se hyväksyttiin samassa kuussa. Tämän jälkeen opinnäytetyön suunnitelman teko alkoi ensimmäisellä ohjaukserillä maaliskuun loppupuolella 2024 ohjaavan opettajan kanssa. Siinä kävimme läpi, kuinka opinnäytetyön prosessi etenee ja mitä se vaatii. Tutkimussuunnitelman tekoa hidasti erinäiset katkokset Finnassa ja muut ennakoimattomat tekijät. Suunnitelman teko venyi, koska tiedonhaku ei tällöin onnistunut. Tutkimussuunnitelma valmistui kesäkuussa 2024.

Tutkimuspaikkakunnat valikoituivat LNK:ssa olevan yhteyshenkilöni kautta. Hän kertoi viisi aktiivisinta paikkakuntaa, joissa KouluSaappaan toiminnassa on vapaaehtoisia ja he päivystävät aktiivisesti. Nämä olivat Kajaani, Joensuu, Keski-Uudenmaa, Turku ja Kuusamo. Päädyin osoittamaan kyselyn näille paikkakunnille.

Jyväskylän KouluSaappaalle kertyi 1000 kohtaamista ensimmäisen toiminta vuoden aikana. Kohtaamiset muodostuivat eri mittaisista vuorovaikutustilanteista vapaaehtoisen tai työntekijän ja nuoren välillä. Jyväskylän kristillisellä opistolla oli päivystämässä muutaman vapaaehtoisen lisäksi erityisnuorisotyönohjaaja. Koko Suomen KouluSaappaan vapaaehtoisille kertyi nuorten kohtaamisia vuonna 2023 kaikkiaan 13 324. Päivystyksiä oli eri oppilaitoksissa 174. (Lasten ja nuorten keskus 2024.) Kohtaamiset lasketaan jokaisesta oppilaitoksessa kohdatusta, joka on vuorovaikutuksessa vapaaehtoiseen tai työntekijään KouluSaappaan päivystyksen aikana, oli tilanne lyhyt tai pidempi.

Kesäajan lomat hieman sekoittivat aikatauluani, ja tutkimusluvan saaminen kesti sen vuoksi arviotani kauemmin. Tutkimuslupa myönnettiin 19.7.2024. Kävi kuitenkin ilmi, että Kajaanin ja Turun ohjaajien kanssa ei saatu aikatauluja sopimaan yhteen, joten nämä paikkakunnat jäivät pois ja tilalle valikoitui Huittinen ja Jyväskylä. Uusi tutkimuslupa myönnettiin näille paikkakunnille 6.8.2024. Kyselyyn osallistujat koostuivat edelleen viidestä paikkakunnasta ja siellä toiminnassa mukana olevista KouluSaappaan vapaaehtoisista. Näistä kaksi paikkakuntaa ei vastannut minun sähköposteihini, joita lähetin heille muutamia, joten nämä paikkakunnat eivät osallistuneet kyselyyn. Jäljelle jäi kolme paikkakuntaa, jotka osallistuivat tutkimukseen. Taatakseni vastaajien anonymiteetin, jätän osallistuneiden paikkakuntien nimet ilmoittamatta.

Opinnäytetyötä kirjoittaessani tein tiedonhakua eri tietokannoista, monilla eri hakusanoilla ja hakusanayhdistelmillä. Tässä hyödynsin Boolean operaattoreita. Tietokannat, joita käytin eniten olivat Finna.fi, Google Scholar ja Kaakuri. Nämä tuottivat runsaasti materiaalia. Materiaalien läpikäynti, rajaaminen ja oikeanlaisten lähteiden valitseminen vaatii aikaa. Lähteiden valintaan vaikuttivat alalla tunnetut tutkimusten ja kirjallisuuden tekijät sekä asiantuntijuus. Kirjoittaessani opinnäytetyötä eteenpäin ja lisätietoa etsiessäni en saanut käsiini kaikkia ensisijaisia lähteitä. Tiedon saamiseksi olisi tarvittu tunnuksia kyseisille sivustoille. Näin ollen, joissakin kohdin olen joutunut käyttämään toissijaista lähdettä.

6.3 Tutkimusotteena laadullinen tutkimus

Opinnäytetyöni tutkimusotteena on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tarkoitukseni on selvittää KouluSaappaan vapaaehtoisten kokemuksia kohtaamisista kouluissa ja sitä, mistä hyvä kohtaaminen rakentuu KouluSaappaan vapaaehtoisten näkökulmasta. Sekä yhteistyötä koulujen kanssa. Tavoitteena on saada tutkittavasta asiasta kokonaisvaltaista käsitystä. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on ymmärtää tutkittavaa ongelmaa ja tutkimus vastaa ”Mistä tässä on kyse?” -kysymykseen. Eli tarkoitus selventää ja lisätä erilaisten tulokintojen tekoa tutkittavasta asiasta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa abduktiivinen päättely teorian ja saatujen tulosten välillä, eräänlainen eteen- ja taaksepäin kulkeva päättelyn eteneminen, lisää ymmärrystä tutkittavasta asiasta.

(Kananen 2019, 25; Pitkäranta 2014, 13.) Kvalitatiivinen tutkimus on ihmisten ja heidän elämänsä tutkimusta, jotka sisältyvät monenlaisiin traditioihin, lähestymistapoihin, aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiin. Kvalitatiivinen tutkimus ei ole vain yksi tutkimusote tietyssä tieteenalassa tai yksi tietty tapa tutkia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.) Tämän opinnäytetyön tehtävä on tiedon tuottaminen siitä, miten KouluSaappaan vapaaehtoiset kokevat kohtaamiset nuorten kanssa, mistä kohtaaminen rakentuu nuorten kanssa ja kuinka vapaaehtoiset kokevat yhteistyön onnistuneen koulujen kanssa.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tärkeää tutkittavien suuri määrä, vaan se, että tutkittavilla on tietoa ja kokemusta tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistettävyyteen, kuten määrällisessä tutkimuksessa. Pääasiassa kvalitatiivisessa tutkimuksessa on saadun aineiston analyysin tekeminen ja siitä tutkijan tekemät tulokset. (Pitkäranta 2014, 98; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b; Vilka 2021, 121.) Tähän opinnäytetyöhön valikoituivat paikkakunnat ja heidän KouluSaappaan vapaaehtoiset, jotka ovat aktiivisesti mukana toiminnassa. Lukumäärällisesti 12 vastaaja oli riittävä määrä, koska heidän tietämyksensä aiheesta on luotettavaa ja heillä on kokemusta tutkittavasta aiheesta.

6.4 Aineistonkeruumenetelmä

Aineistonkeruumenetelmänä käytin kyselyä. Kyselyssä ei kerätty henkilötietoja. Kyselyn anonymiteetti mahdollisti vastaajien omien mielipiteiden ilmaisun tutkittavaa asiaa kohtaan. Henkilökohtaisten mielipiteiden kertominen voi olla helpompaa omin sanoin kirjoitettuna, kuin kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa. Vastaaminen kyselylinkin kautta mahdollistaa myös vastausten saamisen laajalla alueella olevilta ihmisiltä. (Vilka 2021, 76.) Keräsin aineistoa kolmelta paikkakunnalta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kysely ei ole perinteisin tapa kerätä aineistoa. Tässä opinnäytetyössä kysely valikoitui aineiston keruumenetelmäksi. Kyselyn avoimien kysymysten avulla pyrittiin varmistamaan laadullisen aineiston kerääminen ja avoimilla kysymyksillä saadaan tietoa halutuista teemoista. Aineiston keruumenetelmänä käytin Webropol-kyselylomaketta ja sen avulla oli

mahdollista saada vastauksia kyselyn kohderyhmältä, joka on sijoittunut ympäri Suomea. Kyselylomakkeella kysymykset olivat vakioituja, eli kyselyyn vastaajilta kysyttiin tarkalleen samat asiat. Avoimiin kysymyksiin vastaaja pystyi omin sanoin kertomaan oman mielipiteensä kysyttävään asiaan ja näin ilmaisemaan oman tietämyksensä siitä. Avoimet kysymykset eivät myöskään antaneet valmiita vastaus vaihtoehtoja, jotka voisivat olla johdattelemassa kyselyyn vastaajia. Kysely oli kolmisivuinen, joten kysely ei muodostunut liian pitkäksi. Kyselyä tehdessä varasin aikaa sekä kiinnitin huomioita ja huolellisuutta kysymysten asetteluun ja niiden asiasisältöihin, koska ne toimivat onnistuneen tutkimuksen perustana. Kyselyn pituudella on myös vaikutusta vastaajien määrään. Lyhyisiin kyselyihin vastataan todennäköisemmin, kuin usean sivun mittaisiin kyselyihin. (Hirsijärvi ym. 2018, 201; Hiltunen s.a.)

Laadullisen tutkimuksen teossa ei varsinaisesti käytetä nimitystä käsitteiden operationalisoinnista. Kuitenkin ennen kyselyn tekoa minun täytyi operationalisoida teoreettiset käsitteen niin, että ne ovat kyselyyn vastaajien ymmärrettävissä, niin kutsutuksi arkikieleksi. Tutkijana määrittelin tutkimuksen keskeiset käsitteet ja pohdin, mistä ne koostuvat, ikään kuin pilkoin käsitettä pienempiin osiin. Kyselyn muodostin näistä pienistä koostuneista osista. Kysymykset piti olla yksinkertaisia ja arkisesti ymmärrettäviä sekä yhdessä kysymyksessä kysyttiin vain yhtä asiaa. Kysymykset eivät saaneet myöskään olla johdattelevia. Operationalisointiin täytyi varata aikaa riittävästi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.) Kyselyn avulla oli tarkoitus saada vapaaehtoisilta vastauksia siitä, mistä kohtaaminen muodostuu, millaisia kokemuksia vapaaehtoisilla on nuorten kohtaamisista ja vapaaehtoisten kokemuksia yhteistyön toimimisesta koulujen kanssa. Laadullisen tutkimuksen avulla oli tarkoitus muodostaa näistä kokonaisuutta.

Ennen kyselyn tekoa vapaaehtoisille tein kyselyn esitestauksen. Lähetin kyselyn viidelle henkilölle, jotka vastasivat ja antoivat palautetta kyselystä. Näiden pohjalta muokkasin kyselyn eettinen suostumus- kohtaa selvemäksi.

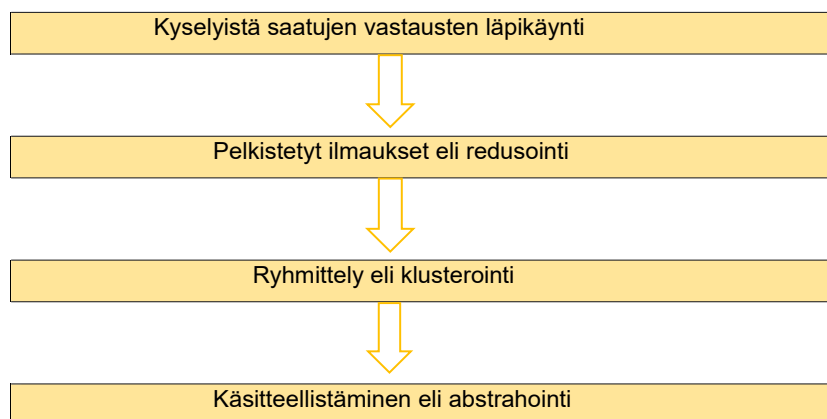
Tutkimusaineistoni koostui Webropol-kyselystä, joka toteutettiin anonymisti. Kysely sisälsi 12 avointa kysymystä, joista ensimmäisessä taustoitettiin Koulu-Saappaan päivystyksissä mukana olemista, kuusi seuraavaa kysymystä käsitti

kohtaamista ja loput viisi yhteistyötä koulun kanssa. Avoimiin kysymyksiin vastattiin omin sanoin (liite 1). Kysymystenasettelua oli ohjaamassa kohtaamiseen sekä yhteistyöhön vaikuttavat tekijät. Kyselyn muodostaminen tarpeeksi tiiviiseen muotoon vaati aikaa, koska halusin tehdä lyhyen kyselyn, jossa kuitenkin oli tutkimuksen kannalta keskeiset kysymykset. Kysely suoritettiin 8.8.-22.8.2024. Lähetin kyselylinkin sähköpostilla KouluSaappaan ohjaajille, jotka jakoivat sen 35:lle vapaaehtoisille sähköpostilla. Sähköposti sisälsi myös tiedotteen tutkimuksesta sekä eettisen suostumuksen osallistua kyselyyn. Kyselyyn osallistujien tiedottaminen tutkimuksesta ja eettisen suostumuksen pyytäminen ovat hyvien eettisten periaatteiden mukaista toimintaa (TENK 2023, 13). Lähetin sopimamme mukaan myös muistutusviestin ohjaajille puolesta välin kyselyn aukioloa, jonka he lähettivät eteenpäin vapaaehtoisilla. Sovimme tällaisesta työnjaosta, koska ohjaajilla oli kaikkien heidän vapaaehtoisten sähköpostiosoitteensa. Tietosuojailmoitusta ei näin tarvinnut tehdä, koska en kerännyt tai käsitellyt vastaajien henkilötietoja. Sähköpostin tuleminen tutusta osoitteesta luo turvallisuuden tunnetta vastaanottajalle viestin sisällöstä.

6.5 Aineiston analyysimenetelmä

Kyselyyn vastasi 12 vapaaehtoista. Tämä oli riittävä määrä vastauksia. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tavoite vastaajien suuresta lukumäärästä, vaan että heidän vastauksensa ovat tietoa tutkittavasta aiheesta. Vastaajilla oli omakohtaista kokemusta KouluSaappaan vapaaehtoisena toimimisesta, joten heidän tietonsa tutkittavasta asiasta oli ajankohtaista ja luotettavaa. Kaikki vastaajat vastasivat kaikkiin kysymyksiin. Tutkimuksessa nousi kyselyyn vastaajien vastausten samankaltaiset sisällöt. Koska kyselyyn vastattiin anonyymisti, on vastaajat numeroitu 1–12. Jäljempänä olevat sitaattit ovat merkattua sen mukaan, kenen vastauksesta on kyse.

Sisällönanalyysi tein aineistolähtöisellä eli induktiivisella otteella. (kuva 2). Analyysi muodostui prosessista, jossa etsin aineistosta samankaltaiset ilmaukset, seuraavaksi pelkistin eli redusoin, seuraavaksi ryhmittelin aineiston eli klusteroin ja viimeiseksi loin teoreettiset käsitteet eli abstrahoin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91).

Kuva 2. Aineistolähtöisen sisällön analyysin eteneminen

Redusointivaiheessa on tarkoitus pelkistää kerättyä aineistoa poistamalla siitä kaikki epäoleellinen tieto pois. Tulostin kyselyiden vastaukset ja kävin ne läpi useaan kertaan. Tarkoitukseni oli etsiä tutkimustehtävään liittyviä ilmaisuja ja erottelin samaa tarkoittavia ilmiöitä samoilla väreillä. Tämän jälkeen kokosin ne allekkain erilliselle Word-tiedostolle. Tällainen redusointi on pohjana seuraavalle vaiheelle eli klusteroinnille. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 92.)

Klusteroinnissa on tarkoitus ryhmitellä edellä löydettyjä ilmaisuja samaa tarkoitaviin ryhmiin. Saman ryhmän ilmaisuista muodostin omia luokkia, alaluokkia, jotka nimesin käsitteellä, joka kuvaa sisältöä. Analysoitava aineisto tiivistyy edelleen. Luokitteluyksikkö voi muodostua tutkittavan asian ominaisuudesta tai käsityksestä. Klusteroinnissa jatkoin alaluokkien yhdistämistä yläluokkiin siten, että saman merkityksen omaavat liitin samaan yläluokkaan. Pääluokat johdin näistä yläluokista ja siten sain tutkittavaan aiheeseen yhdistettäviä luokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 92–93.) Tämä vaihe sisälsi edellä kerättyjen ilmaisuiden yhdistelyä. Kirjasin saman sisältöiset ilmaisut allekkain ja keksin niitä yhdistävän ja kuvaavan käsitteen, alaluokan. Liitin vielä alaluokkia yhteen samoiksi yläluokiksi, jos se oli mahdollista aiheen sisällön perusteella (taulukko 1).

Taulukko 1. Esimerkki ylä- ja alaluokkien muodostuminen vapaaehtoisten näkemyksistä kohtaamisen rakentumisesta.

Alaluokka	Yläluokka
Aito läsnä oleminen, nuoren kuuluksi tukeminen ja kuuleminen	Vapaaehtoisten näkemykset hyvän kohtaamiseen vaikuttavista tekijöistä

Seuraavana vaiheena on aineisto abstrahointi eli aineiston käsitteellistäminen. Edellinen vaihe, klusterointi, sisältyy osaltaan tähän prosessin vaiheeseen. Tässä vaiheessa jatkoin luokitusta niin pitkään, kuin se oli mahdollista aineiston sisällön perusteella. Pääluokkia on mahdollista vielä yhdistää yhdistävään luokkaan. Näistä saaduista ilmaisuista johdetaan teoreettisia käsitteitä ja tehdään johtopäätöksiä tutkimukseen liittyen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93–94.) Tämä vaihe sisälsi yläluokista johdetut pääluokat, joista tuli teoreettiset käsitteet ja niiden pohjalta tein johtopäätöksiä tutkimuskysymyksiin.

Tällaisessa analyysin teossa muodostuu aina ala- ja yhdistäväluokka, mutta voi jäädä joitain edellä mainittuja luokan muodostuksia pois. Luokkien muodostuminen ja niiden määrä selvisi vasta analyysia tehdessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 94.) Tämä oli hyvä ottaa huomioon, kun tein aineistolähtöistä analyysia, etten turhautunut tai käyttänyt aikaa luokitteluun tekoon, jos samoja sisällöllisiä asioita ei ollut.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käydään läpi tutkimustulokset, jotka perustuvat KouluSaappaan vapaaehtoisten vastauksiin. Ensin käyn läpi tutkimustulokset, mistä vapaaehtoisten mielestä rakentuu hyvä kohtaaminen nuoren kanssa. Seuraavaksi tutkimustulokset vapaaehtoisten kokemuksista nuorten kohtaamisista ja viimeisessä osassa vapaaehtoisten näkemyksiä yhteistyöstä koulujen kanssa. Kyselyn perusteella vapaaehtoisten näkemykset nuorten kohtaamisen rakentumisesta muodostui kahdesta yläluokasta. Nämä on kuvattuna taulukossa 2 (liite 4). Vastauksissa oli hyvän kohtaamisen muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä, mutta myös kohtaamista estäviä tekijöitä. Vapaaehtoisten kokemukset kohtaamisista muodostui neljästä yläluokasta. Nämä on kuvattuna taulukossa 3 (liite 5). Vastauksissa nousi tehdyn työn tärkeys, nuoren tukena ja apuna

oleminen, uudet näkökulmat ja uudet ihmiset. Vastauksissa oli myös merkityksellömyyden tunnetta. Yhteistyön sujuminen muodostui kolmesta yläluokasta. Nämä on kuvattuna taulukossa 4 (liite 6). Vastausten perusteella yhteistyön sujumiseen vaikuttivat molemmiin puoleisiin tekijät ja vapaaehtoisten positiivinen sekä neutraali suhtautuminen koulunhenkilökuntaa kohtaan. KouluSaappaan vapaaehtoisten päivystysten määrät kouluilla vaihtelivat muutamasta kerrasta 2–3 kertaan kuukaudessa.

7.1 Vapaaehtoisten näkemykset kohtaamisen rakentumisesta

KouluSaappaan vapaaehtoisten näkemyksien perusteella kohtaamisen rakentuminen muodosti kaksi yläluokkaa. Taulukossa 2 on esitetty ylä- ja alaluokkien muodostuminen (liite 4). Yläluokat muodostuivat ”Vapaaehtoisten näkemykset hyvän kohtaamisen vaikuttavista tekijöistä” ja ”Vapaaehtoisten näkemykset hyvän kohtaamisen estävistä tekijöistä”.

Vapaaehtoisten näkemyksien mukaan hyvän kohtaamisen rakentumisessa oli seitsemän tekijää, jotka muodostivat alaluokat. Kohtaamisissa aidosti läsnä oleminen ja nuoren kuulluksi tuleminen ja kuuleminen vaikuttivat vahvimmin kohtaamisten rakentumisessa. Nuoresta näkyvä hyvä mieli kohtaamisen jälkeen ja nuoren kiitollisuus vaikuttivat vapaaehtoisten mielestä hyvän kohtaamisen rakentumisena. Avoimuus ja luottamus kohtaamisissa sekä tuen antaminen nuorelle kohtaamisen aikana olivat myös vaikuttamassa hyvän kohtaamisen rakentumiseen. Keskustelut ja kuulumisten kysyminen nuorelta, nuori-lähtöisyys vuorovaikutuksissa ja nuoren huomioiminen tervehtimällä olivat osaltaan rakentamassa hyvää kohtaamista. Tila, jossa kohdataan nuoria, vaikutti kohtaamisten rakentumisessa joko myönteisesti tai estävästi. Kohtaamisen estäviin tekijöihin tilan lisäksi vaikutti ryhmäpaine.

Aito läsnä oleminen, nuoren kuulluksi tuleminen ja kuuleminen

Kohtaamisen rakentumisessa nuoren kuuntelu ja aito läsnä oleminen nuorten kanssa korostuivat vapaaehtoisten vastauksissa. Nuorelle oli tärkeää, että oli joku aikuinen, jolle pystyi kertomaan asioitaan ja jolla oli aikaa kuunnella. Va-

vapaaehtoisten mielestä aitous, kiinnostus nuorista, nuorten kuunteleminen, pyhäytyminen nuoren äärelle, kiinnostuksen osoittaminen nuorta kohtaan loivat nuorelle kokemuksen omasta tärkeydestään sekä kokemuksen kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta.

”Pysähdyn oikeasti kuuntelemaan” [vastaaja 7]

”Aidosti ja oikeasti nähdään ja kuullaan nuori” [vastaaja 8]

Nuoren kiitollisuus ja hyvä mieli kohtaamisen jälkeen

Kiitollisuus ja hyvä mieli näkyi nuorten ilmeissä, eleissä ja nuoret kiittivät kohtaamisen jälkeen vapaaehtoisia. Kiitollisuus ja hyvä mieli näkyi nuoressa hymynä, nauruna ja katseesta tai nuori ilmaisi kiitollisuutta ja hyvää mieltä elein tai sanallisesti. Nuoren mielialan muuttuminen positiivisemmaksi kohtaamisen aikana ja mieltä painaneen asian käsittely kohtaamisen aikana vaikuttivat nuoren mielialan kohoamiseen. Vapaaehtoisten oma tunne ja hyvä olo kohtaamisen jälkeen kertoivat myös onnistuneen kohtaamisen rakentumisesta.

”Nuori kertoo sen minulle elein tai sanallisesti.” [vastaaja 1]

”Yleensä nuori poistuu paremmalla fiiliksellä.” [vastaaja 9]

*”Hymystä, katseesta välillä vaan tunteesta omassa sydämessä”
[vastaaja 7]*

Avoimuus ja luottamus kohtaamisessa ja tuen antaminen

Nuoren osoittama luottamus vapaaehtoisia kohtaan ilmeni nuorten itselleen tärkeistä asioista kertomisena ja avautumisena omista tärkeistä asioistaan. Hyvässä kohtaamisessa avoimuus, ilmapiirin luominen luottamukselliseksi ja turvalliseksi olivat luomassa tilanteita, joissa nuori uskaltautui avautumaan asioistaan. Vapaaehtoiset tarjosivat tukea ja apua nuorelle tarvittaessa.

”Minulle aletaan avautua asioista tai minuun luotetaan kertomalla kiinnostuksista” [vastaaja 2]

”Tarjota apua jos sille on tarvetta.” [vastaaja 11]

Keskustelu ja kuulumisten kysely

Keskustelut ja kuulumisten kyselyt muodostuivat arkisesta juttelusta nuorten kanssa. Se oli rentoa jutustelua nuoren kanssa. Juttelussa korostuivat koulupäivät ja nuoren yleisten kuulumisten juttelua, kysyttiin ”Mitä sulle kuuluu?”. Kohtaamiset saattoivat olla lyhyitä tai pidempiä ja vapaaehtoiset mahdollistivat keskustelukumppanina olemisen nuorelle olemalla paikalla.

”Kysymme, miten koulupäivä on mennyt?” [vastaaja 3]

”Ihan vaan kysymällä mitä sulle kuuluu?” [vastaaja 7]

Nuoresta lähtöisin oleva vuorovaikutus

Nuorilähtöisinä vuorovaikutustilanteet muodostuivat tilanteista, joissa nuori itse oli tuonut keskusteluihin asioita, keskustelut olivat muodostuneet nuoren ehdoilla, halukkuudesta olla vuorovaikutuksessa vapaaehtoisen kanssa sekä antamalla nuorelle tilaa ja mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa vapaaehtoisen kanssa.

”Nuori tuo itselleen tärkeitä asioita ilmi” [vastaaja 12]

”Se muodostuu nuoren tai lapsen ehdoilla” [vastaaja 2]

Tilan vaikutus kohtaamisessa

Tilan, jossa vapaaehtoiset päivystivät, koettiin vastausten perusteella vaikuttavan kohtaamisten rakentumiseen ja muodostumiseen monella tavalla. Avoin tila koettiin hyväksi silloin, kun siinä pystyi siirtymään tarvittaessa syrjemmälle, jos oli tarvetta yksityisemmälle keskustelulle. Toisaalta avoin tila koettiin haastavaksi, varsinkin jos tilassa oli paljon ihmisiä ja tila tuntui rauhattomalta, eikä näin ollut mahdollisuutta yksityisemmälle keskustelulle. Avoin tila koettiin myös sellaiseksi, että siellä kohtaa sattumalta enemmän ohikulkevia ihmisiä. Tärkeäksi koettiin tilan sijaintina sellainen paikka, mihin nuoret muutoinkin koontuvat.

”Avoimessa tilassa on helpompi astua vähän syrjään keskustelemaan” [vastaaja 11]

”On tärkeää että paikka on sellainen mihin nuoret eksyvät muutenkin” [vastaaja 10]

Melun vaikutus tilassa koettiin kohtaamista heikentäväksi tekijäksi. Myös ryhmäpaine nuorten keskuudessa koettiin vaikuttavan kohtaamisissa heikentävästi. Tällöin nuori tai nuoret eivät uskaltaneet tai kehdanneet olla pidemmässä vuorovaikutuksessa vapaaehtoisen kanssa.

”Kirjastossa tai muussa rauhallisessa paikassa voi päästä hyvään keskusteluun paremmin” [vastaaja 2]

Nuoren huomioiminen tervehtimällä

Kohtaamisen rakentumisessa nuoren tervehtiminen oli vähintään, mitä vapaaehtoiset tekivät päivystäessään kouluilla. Nuoren huomioiminen yksinkertaisesti tervehtimällä korostui vastauksissa ja tervehtimisen tärkeys oli lähtökohtana kohtaamisen muodostuksessa.

”Simppele moikkaaminen” [vastaaja 6]

”Kaikki lähtee tervehtimisestä” [vastaaja 8]

7.2 Vapaaehtoisten kokemuksia nuorten kohtaamisista

Vapaaehtoisten vastausten perusteella kokemukset kohtaamisista muodostivat neljä yläluokkaa. Taulukossa 3 on esitetty ylä- ja alaluokkien muodostuminen (liite 5). Yläluokat muodostuivat ”Vapaaehtoistoiminnan merkityksellisyys ja tärkeys”, ”Tukeminen ja auttaminen”, ”Uusien näkökulmien löytyminen ja uudet ihmiset” sekä ”Merkityksettömyys”.

Alaluokkia muodostui neljä (liite 5). Vapaaehtoiset nostivat nuorten kohtaamisista esiin oman työn merkityksellisyyden ja tärkeyden sekä mahdollisuuden olla tukena ja apuna nuorelle. Vapaaehtoisten kokemukset kohtaamisten merkityksellisyydestä ja tärkeydestä muodostui vapaaehtoisten omista tunteistaan

tehtyä työtä kohtaan. Kohtaamisissa tapahtuva nuoren tukeminen ja auttaminen tapahtui nuoren arkisten asioiden yhteydessä. Myös uusien näkökulmien ja uudet ihmiset nousivat vastauksissa. Näistä muodostui kolme ensimmäistä alaluokkaa. Vastauksissa nousi myös kohtaamisen merkityksettömyys. Tämä muodosti oman alaluokan.

Merkityksellisyyden ja tärkeyden tunne vapaaehtoistyössä

Suurin osa vapaaehtoisista kokivat vapaaehtoisena toimimisen olevan merkityksellistä ja tuovan tärkeyden tunnetta tehdystä työstä. Nämä seikat olivat motivoimassa jatkaa vapaaehtoistoiminnassa mukana oloa. Kohtaamisten ja nuorten kanssa vietetyn ajan koettiin antavan lisää iloa, energiaa ja uskoa ihmisiin.

”Tärkeä. Teen työtä jolla on merkitystä” [vastaaja 6]

*”Antaa motivaatiota jatkaa KouluSaappaan vapaaehtoisena”
[vastaaja 3]*

*”Kohtaamiset antavat minulle energiaa ja uskoa ihmisiin”
[vastaaja 4]*

Vastauksissa oli myös kokemuksia, ettei kohtaamisilla ollut merkitystä vapaaehtoiselle.

”Ei tule ajateltua jälkikäteen” [vastaaja 5]

Nuoren tukeminen ja apuna oleminen arjessa

Vapaaehtoisten kohtaamisissa kokemukset nuoren tukena ja apuna olemisesta olivat sellaisia, jotka vaikuttivat heidän vapaaehtoistoiminnassa mukana olemiseen. Kokemus avuksi tai tueksi olemisessä koettiin olevan pieniä tekoja, joilla he saivat nuoren kuormitusta helpotettua. Pienillä teoilla oli vaikutusta luottamuksen muodostumiseen, jolloin nuori uskalsi kertoa asioitaan vapaaehtoisille.

”Saa olla avuksi ja tueksi ihmisille, jotka sitä tarvitsevat”

[vastaaja 12]

”Pienellä asialla voi toisen arjen kuormitusta helpottaa”

[vastaaja 8]

Uusien näkökulmien löytyminen ja uuden ihmiset

Vapaaehtoiset kokivat saavansa uusia näkökulmia asioihin nuorten avulla. Nuorten kokemukset ja tiedot kohtaamisissa käydyissä keskusteluissa saattoivat poiketa vapaaehtoisten ajatuksista. Nuorten tuomat näkökulmat kohtaamisissa saattoivat olla vapaaehtoisille silmiä avaavia ja ne koettiin mukaviksi. Hyvänä kokemuksena koettiin myös uusien ja erilaisten ihmisten kohtaamiset.

”Tuo uusia näkökulmia asioihin nuorten näkökulmasta”

[vastaaja 9]

”Oppii tuntemaan erilaisia ihmisiä” [vastaaja 12]

7.3 Yhteistyö koulujen kanssa

KouluSaappaan vapaaehtoisten vastausten perusteella näkemykset yhteistyöstä muodostuivat kolmesta yläluokasta. Taulukossa 4 on esitetty ylä- ja alaluokkien muodostuminen (liite 6). Yhteistyö muodostui yläluokista ”Molemmin puoleiset tekijät hyvään yhteistyöhön”, ”Vapaaehtoisten positiivinen suhtautuminen koulujen henkilökuntaan” ja ”Vapaaehtoisten neutraali suhtautuminen koulujen henkilökuntaan”.

Vapaaehtoisten vastauksissa yhteistyön muodostumisessa koulun ja KouluSaappaan vapaaehtoisten välillä yläluokka ”Molemmin puoliset tekijät hyvään yhteistyöhön” muodostuivat alaluokista ”Luottamus”, ”Arvostus”, ”Roolijako” ja ”Vuorovaikutus”. Vapaaehtoiset kokivat yhteistyön sujumisen muodostumiseen vaikuttavien tekijöiden toteutuvan pääasiassa hyvin. Yläluokka ”Vapaaehtoisten positiivinen suhtautuminen koulujen henkilökuntaan” muodostui alaluokista ”Koulun henkilökunnan arvostaminen ja kunnioitus” ja ”Hyvä vuorovaikutus”. Yläluokka ”Vapaaehtoisten neutraali suhtautuminen koulujen henkilökuntaa” muodostui alaluokasta ”Vapaaehtoisten suhtautuminen neutraalia”

Vapaaehtoisista suurin osa koki koulujen henkilökunnan suhtautuvat heihin hyvin ja arvostaen vapaaehtoisten tekemään työtä.

Luottamus

Yhteistyön sujumisessa vapaaehtoisten vastausten perusteella luottamuksessa molemminpuolisuus ja luotettavat keskustelut henkilökunnan kanssa olivat ne tekijät, joiden avulla hyvä luottamuksellinen suhde koulujen ja Koulu-Saappan vapaaehtoisten välille muodostui.

”Molemmin puoleisesta luottamuksesta” [vastaaja 8]

Arvostus

Arvostuksen tunteessa molemminpuolinen arvostus tehtyä työtä kohtaan oli keskiössä sekä yhteistyön sujumisen kannalta kuin vapaaehtoisten suhtautumisessa koulujen henkilökuntaa kohtaan. Vapaaehtoiset kokivat koululta saadun arvostuksen tärkeäksi ja kokivat koulun henkilökunnan tukevan heidän toimintaansa. Vapaaehtoiset puolestaan arvostivat koulun henkilökuntaa ja korostivat koulun tärkeyttä nuorille kohtaamisten aikana.

”Henkilökunta tukee toimintaamme ja vastaavasti me korostamme nuorille koulun tärkeyttä” [vastaaja 2]

”Toisia aikuisia, joilla oma arvokas tehtävä” [vastaaja 3]

Vastauksissa oli myös neutraalia suhtautumista vapaaehtoisten suunnalta koulujen henkilökuntaa kohtaan. Suhtautumiseen oli vaikuttamassa tilanteet, joissa koulun henkilökuntaa tavattiin.

”Neutraalisti” [vastaaja 5]

”Riippuu tilanteesta” [vastaaja 1]

Roolijako

Roolijaossa nousi ymmärrys ja tieto koulun ja vapaaehtoisten omista työtehtävistä. Myös nuorten keskuudessa tieto KouluSaappaan vapaaehtoisten työnkuvasta, siitä miksi ovat kouluilla ja keitä he ovat, oli vaikuttamassa yhteistyön muodostumiseen.

”Selkeästä roolijaosta, eli ymmärryksestä siihen, mitä me teemme ja mitä koulu tekee” [vastaaja 5]

Nuorille tiedottaminen kouluissa tapahtuvasta KouluSaappaan toiminnasta, oli myös yhtenä vaikuttavana tekijänä yhteistyön muodostumisessa ja sujumisessa.

”Tiedotetaan ja mahdollistetaan koulusaappaaseen osallistuminen opiskelijoille” [vastaaja 12]

Vuorovaikutus

Vastausten perusteella hyvä vuorovaikutus vaikutti vapaaehtoisten suhtautumiseen koulujen henkilökuntaan. Keskusteiden avoimuus ja henkilökunnan kanssa käydyt keskustelut olivat avain asemassa hyvän vuorovaikutuksen luomisessa.

”Tuli paljon keskusteltua” [vastaaja 9]

”Avoimesti” [vastaaja 6]

8 TULOSTEN ANALYSOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa vastataan tutkimuskysymyksiin KouluSaappaan vapaaehtoisten näkemyksistä hyvän kohtaamisen rakentumisesta, kokemuksista kohtaamisista ja koulujen kanssa tehtävän yhteistyön sujumisesta. Tutkimuksen pohjalta saatujen KouluSaappaan vapaaehtoisten vastausten perusteella kohtaamisen rakentumisesta ja kohtaamisten kokemuksista, on laadittu vinkkilista keinoista hyvän kohtaamisen toteutumisesta (liite 3). Tätä vinkkilistaa LNK voi hyödyntää KouluSaappaan vapaaehtoisten koulutuksen kehittämisessä.

8.1 Kohtaamisen rakentuminen vapaaehtoisten näkemysten mukaan

Tekemäni kyselyn perusteella KouluSaappaan vapaaehtoisten kohtaamiset rakentuivat suurimmaksi osaksi samoista tekijöistä kuin aikaisemmissa tutkimuksissa nuorisotyön kontekstissa on saatu tuloksiksi (Laine 2020). Myös vapaaehtoistoiminnan periaatteet, joista aiemmin kirjoitin, näkyvät hyvän kohtaamisen rakentumisessa. Kohtaamiset KouluSaappaassa jakautuvat enimmäkseen kolmen ensimmäisen tason kohtaamisiin: ensimmäisen tason tervehtimiseen, toisen tason arkisiin keskusteluihin ja kolmannen tason kohtaamisilla on ollut vaikutusta nuoreen. Neljäs taso näkyi kuitenkin vapaaehtoisten vastauksissa siten, että aito läsnä oleminen ja nuoren kuuleminen ja kuulluksi tuleminen vuorovaikutus tilanteissa ovat vapaaehtoisilta Buberin (1993) teorian Minä-Sinä-suhteen rakentamista kohti dialogisuutta. Analysoin kyselyni aineistoa Laineen (2020) kohtaamisen tasojen avulla.

Ensimmäisen tason kohtaamisen rakentuminen: ”Nuoren huomioiminen tervehtimällä”

Yksinkertainen tervehtiminen on Laineen (2020) kuvaamaa ensimmäistä tasoa kohtaamisessa. Vapaaehtoisten vastausten perusteella alaluokka ”Nuoren huomioiminen tervehtimällä” on ensimmäisen tason kohtaamisia (liite 4). Kohtaamisen rakentumisessa nuoren tervehtiminen oli vähintään, mitä vapaaehtoiset tekivät päivystäessään kouluilla.

Yksinkertainen tervehtiminen voi olla rakentamassa siltaa kohti syvällisempää kohtaamista. Kun nuori saa huomatuksi tulemisen kokemuksia, hän kokee vapaaehtoiset turvallisiksi aikuisiksi kouluympäristössä. Nuorelle voi tulla tilanne, että hän tarvitsee apua ja kuuntelijaa. Silloin hänellä on tiedossa se, että vapaaehtoiset ovat häntä varten. Hän voi tarvittaessa kääntyä heidän puoleensa. Myös koulunuorisotyössä ja nuorisotyössä nuoren huomioiminen tervehtimällä on vähintään mitä tehdä kohtaamistilanteissa.

Tervehtimisen tärkeys oli lähtökohtana kohtaamisen muodostuksessa. Tervehtiminen voi olla myös sanatonta. Pään nyökkäys tai hymy vapaaehtoiselta

nuoren suuntaan on huomion kiinnittämistä nuoreen. Vapaaehtoiset toteuttavat ensimmäisen tason kohtaamista. Heidän toiminnallaan on vaikutusta nuorten kouluhyvinvoinnin Being-osa-alueeseen. Kouluhyvinvoinnin Being-osa-alueen keskeinen tekijä on nuoren kokema arvostuksen ja kunnioituksen tunne. Ensimmäisen tason kohtaamisella voidaan vaikuttaa myös hyvinvoinnin Being- ja Loving-osa-alueisiin, vieraantumisen vastakohtaan ja yhteisyyssuhteisiin.

Tällainen pinnallinen kohtaaminen on kuitenkin yhtä tärkeää kuin syvällisempi kohtaaminen. Nuorelle tulee tunne, että hänet on huomattu. Nuoren tunne huomatuksi tulemisesta on lisäämässä nuoren omanarvon tuntoa. Nämä liittyvät vapaaehtoistoiminnan keskeisiin tekijöihin kouluhyvinvoinnin ja hyvinvoinnin tukemisessa.

Toisen tason kohtaamisen rakentuminen: ”Keskustelut ja kuulumisten kysely”, ”Nuoresta lähtöisin oleva vuorovaikutus”

Toisen tason kohtaamiset rakentuivat vapaaehtoisten vastauksista keskusteluista nuorten kanssa ja nuorilähtöisyydestä ja ne ovat kevyempiä ja pinnallisempia kohtaamisia. Nämä muodostivat alaluokat ”Keskustelut ja kuulumisten kysely” sekä ”Nuoresta lähtöisin oleva vuorovaikutus” (liite 4). Vapaaehtoisten ja nuorten keskusteluiden aiheet liittyvät arkisiin asioihin ja se on rennompaa juttelua. Juttelussa korostuivat koulupäivät ja nuoren yleisten kuulumisten juttelua. Kohtaamiset saattoivat olla lyhyitä tai pidempiä ja vapaaehtoiset mahdollistivat keskustelukumppanina olemisen nuorelle olemalla paikalla.

Arkisessäkin keskustelussa nuoren huomioiminen omana itsenään, arvokkaana ja kunnioittaen, on kohtaamista. Pinnallisemmassa kohtaamisessa ei päästä dialogisuuteen, vaan vuorovaikutus on Buberin Minä-Se-suhteen tapaista, arkista keskustelua. (Laine 2020, 87–89). Tällainen kevyempikin kohtaaminen on yhtä arvokas nuorelle ja nuori kokee tulleensa huomioiduksi. Kohtaamisen eteneminen ja syventyminen kolmanteen tai neljänteen tasoon, dialogiseen kohtamiseen, on nuorilähtöistä.

Vapaaehtoisten antama aika ja valmius kohdata nuori antavat nuorelle mahdollisuuden syvempään kohtaamista. Vaikka nuorisotyötä tehdään tavoitteellisenä kasvatustyönä, tapahtuu siinäkin tavanomaista keskustelua. Keskustelun kautta saadaan myös nuorisotyössä rakennettua luottamusta, kunnioitusta ja arvostusta nuorta kohtaan.

Kiilakoski ym. (2015, 20) kuvaavat teoksessaan nuorilähtöisyyttä vuorovaikutustilanteissa. Niin nuoriso- ja koulunuorisotyössä kuin vapaaehtoistoiminnassa, se luo nuorelle pakottomuuden tunteen. Pakottomuuden tunne vuorovaikutustilanteissa luo hyvää pohjaa kohtaamisille ja sen avulla on mahdollisuus luoda turvallinen ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Nuorilähtöisinä vuorovaikutustilanteet muodostuivat tilanteista, joissa nuori itse oli tuonut keskusteluihin asioita, keskustelut olivat muodostuneet nuoren ehdoilla, halukkuudesta olla vuorovaikutuksessa vapaaehtoisen kanssa sekä antamalla nuorelle tilaa ja mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa vapaaehtoisen kanssa.

Vapaaehtoistoiminnassa pakottomuus ja molemminpuolinen vapaaehtoisuus toimintaan näkyvät myös Willbergin (2015, 6–7) ja United Nations Volunteers programme (2021, 16) määritelmässä. Nuorilähtöisyys antaa nuorelle aikaa ja mahdollisuuden kohtaamiseen, jota varten vapaaehtoiset ovat kouluilla. Nuorilähtöisyys ja siihen liittyvä pakottomuus ovat nuorelle mahdollisuus itsensä toteuttamiselle ja näin se on myös mahdollistamassa vapaaehtoisten kanssa eräänlaista yhteistyösuhdetta. Yhteistyö, joka tapahtuu keskustelun kautta, on tukemassa nuoren osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunnetta. Nuorilähtöisyys sisältyy sekä toisen että kolmannen tason kohtaamisiin.

Kolmannen tason kohtaamisen rakentuminen: ”Nuoren kiitollisuus ja hyvä mieli kohtaamisen jälkeen”, ”Aito läsnä oleminen, nuoren kuulluksi tuleminen ja kuuleminen”, ”Avoimuus ja luottamus kohtaamisissa ja tuen antaminen”, ”Tilan vaikutus”

Kolmannen tason kohtaamiset rakentuivat kyselyn vastausten perusteella alaluokista ”Nuoren kiitollisuus ja hyvä mieli kohtaamisen jälkeen”, ”Aito läsnä oleminen, nuoren kuulluksi tuleminen ja kuuleminen”, ”Avoimuus ja luottamus

kohtaamisessa ja tuen antaminen” sekä edellä mainitusta nuorilähtöisyydestä (liite 4).

Kuten nuorisotyön kontekstissa, vapaaehtoisminnassakin, kiireettömyys, aitous, kiinnostus sekä nuoren kokemukset kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta, ovat luomassa vuorovaikutusta kohti dialogisuutta ja humanistista ihmiskäsitystä. (Laine 2020, 89). Kohtaamisen rakentumisessa nuoren kuuntelu ja aito läsnä oleminen nuorten kanssa korostuivat vapaaehtoisten vastauksissa. Nuorelle oli tärkeää, että oli joku aikuinen, jolle pystyi kertomaan asioitaan ja jolla oli aikaa kuunnella. Vapaaehtoisten mielestä aitous, kiinnostus nuorista, nuorten kuunteleminen, pysähtyminen nuoren äärelle, kiinnostuksen osoittaminen nuorta kohtaan loivat nuorelle kokemuksen omasta tärkeydestään sekä kokemuksen kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta.

Kunnioitus nuorta kohtaan ilmenee vapaaehtoisten aitoudesta ja kiinnostuksesta nuorta kohtaan. Samat edellä mainitut tekijät muodostavat nuorisotyön kontekstissa tapahtuvaa kohtaamista, joita Laine (2020) tutkielmassaan kuvaa Mattilan (2011) mukaan.

Aito läsnä oleminen ja nuoren kuulluksi tuleminen mahdollistuvat vuorovaikutuksen avulla. Buberin (1993) teoria Minä-Sinä-suhteesta, johon dialogisuus pyrkii, nousee vapaaehtoisten vastauksissa siten, että nuoren aito näkeminen ja kuuleminen ovat vapaaehtoisilta Minä-Sinä-suhteen rakentamista. Allardtin (1976, 9) hyvinvointimallista johdettu kouluhyvinvoinnin mallin osa-alue Being on vapaaehtoisten toiminnan aluetta ja toiminnan tavoitteena on tukea nuoria kouluarjessa arvostamalla nuorta, olemalla aidosti kiinnostunut nuoresta, ajan antamisena ja nuoren kunnioittamisena. Näin vapaaehtoiset ovat mahdollistamassa toiminnallaan nuoren hyvinvoinnin tukemista. Nuoren kokema arvostus ja omista asioistaan kertominen vapaaehtoisille ovat nuoren itsensä toteuttamista, jota hän uskaltaa tehdä omasta vapaasta tahdostaan. Myös opetussuunnitelmien mukaiseen oppilaiden hyvinvoinnin tukemiseen vapaaehtoistoiminnalla on mahdollisuus olla vaikuttamassa positiivisesti edellä mainittujen tekijöiden pohjalta.

Nuoren kiitollisuus ja hyvä mieli kohtaamisen jälkeen liittyvät Laineen (2020) tutkielmassa näihin mainittuihin kolmannen tason kohtaamisiin. Kohtaamisella on ollut vaikutusta nuoreen ja nuoresta näkyvä mielialan muuttuminen positiivisemmaksi ja nuoren ilmaisema kiitollisuus ilmaisevat onnistumisesta kohtaamisen rakentumisessa. Kiitollisuus ja hyvä mieli näkyi nuorten ilmeissä, eleissä ja nuoret kiittivät kohtaamisen jälkeen vapaaehtoisia. Kiitollisuus ja hyvä mieli näkyi nuoressa hymynä, nauruna ja katseesta tai nuori ilmaisi kiitollisuutta ja hyvää mieltä elein tai sanallisesti. Nuoren mielialan muuttuminen positiivisemmaksi kohtaamisen aikana ja mieltä painaneen asian käsittely kohtaamisen aikana vaikuttivat nuoren mielialan kohoamiseen. Vapaaehtoisten oma tunne ja hyvä olo kohtaamisen jälkeen kertoivat myös onnistuneen kohtaamisen rakentumisesta.

Vapaaehtoisen arvostaessa nuorta, uskaltautuu nuori ilmaisemaan itseään ja kertomaan asioitaan. Nuoren tuntiessaan oman ihmisarvonsa kunnioitusta, arvostusta omasta ainutlaatuisuudestaan, eikä häntä kyseenalaisteta tai tuomita, kokee nuori turvallisuutta ja luottamuksellista ilmapiiriä, voi nuori luottaa ja olla avoin vapaaehtoiselle.

Vapaaehtoisten humanistinen ihmiskäsitys on rakentamassa hyvää kohtaamista. Nuoren kokema arvostus itsestään on vahvistamassa hänen hyvinvointinsa Being osa-alueita. Arvostus ja hyväksyntä liittyvät myös vapaaehtoistoiminnan periaatteisiin, jotka Hokkasen (2014, 19) mukaan ovat vaikuttamassa nuorten hyvinvointiin lisäämällä nuoren sosiaalista pääomaa, turvallisuutta, osallisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Nuoren arvostus ja hyväksyntä vapaaehtoisilta on myös kouluhyvinvoinnin tukemista. Vapaaehtoisten antama hyväksynnän ja arvostuksen tunne nuorelle antaa hyvää niin nuorelle itselleen, kuin vapaaehtoisellekin (Hoffrén 2023). Vapaaehtoisen kokemus luottamuksen muodostumisesta tukee heitä jatkamaan toiminnassaan ja antaa merkityksellisyden tunnetta.

Willberg (2015, 6–7), United Nations Vounteers programme (2021, 16) ja Lasten ja nuorten keskus ry (2024) määrittävät vapaaehtoistoiminnan tarkoituksiksi tuottaa toiminnallaan hyvää. Vapaaehtoistoiminnassa tavoitteena on-

kin olla tukemassa toiminnan kohdetta, joten vapaaehtoisten antama tuki nuorelle eri tilanteissa antaa mahdollisuuden olla tukemassa myös nuoren hyvinvointia.

Ajattelen aineistoni perusteella, että eri tasojen kohtaamiset ovat mahdollisia tukea nuoren hyvinvointia, ja samalla vaikuttaa myös kouluhyvinvointiin. Nuoren parempi mieliala vaikuttaa opiskeluilmapiiriin, jolloin kohtaamisella saatu positiivinen kokemus ikään kuin leviää laajemmallekin. Vapaaehtoisten toiminta on vaikuttamassa koulun hyvinvoinnin Loving osa-alueeseen tukemalla koulun ja oppilaiden välistä ilmapiiriä. Tässä korostuu myös Kirkkohallituksen ja Opetushallituksen yhdessä laadittu korimallin neljäs kori, jossa vapaaehtoiset toiminnallaan ovat tukemassa oppilaiden ja henkilökunnan hyvinvointia kohtaavalla toiminnallaan. Kohtaamisilla voi olla positiivista vaikutusta koulussa viihtymiseen. Vapaaehtoisten antama aika ja nuorten arvostaminen kohtaamisissa, voi saadaan nuorille mielekkyyden tunnetta liittyen kouluun ja tyytyväisyyteen omasta elämästä. Kouluterveyskyselyssä mitattua koulukäynnistä pitämistä ja elämän tyytyväisyyttä voidaan mahdollistaa kohtaamisen avulla.

Tilan merkitys kohtaamisissa oli helpottamassa tai estämässä kohtaamisten muodostumista. Alaluokkaan ”Tilan vaikutus kohtaamisessa” vaikutti koulujen fyysiset tilat, jotka olivat rajaamassa tilaa tai aluetta, jossa vapaaehtoiset päivystävät (liite 4). Avoin tila mahdollistaa useamman nuoren kohtaamisen, varsinkin jos sen sijainti on sellainen, mihin nuoret muutoinkin kokoontuvat. Avoimessa tilassa vapaaehtoiset ovat näkyvillä kaikille nuorille ja tarvittaessa he voivat siirtyä syrjempään yksityisiä keskusteluita varten. Alaluokka ”Tilan ruuhkaisuus, ahtaus” merkitsi tilan rauhattomuutta suuressa oppilasmäärässä (liite 4). Avoin tila voi tuntua nuoresta haastavalta lähestyä vapaaehtoista. Nuorella voi olla haasteita suuressa ihmismäärässä olemisessa tai nuori ei uskalla muiden oppilaiden ryhmäpaineen alla jutella vapaaehtoisen kanssa. Tämä sisältyi alaluokkaan ”Ryhmäpaine” (liite 4). Näissä tapauksissa vapaaehtoisen suunnalta kohdistettu katse, pään nyökkäys tai hymy, sanaton kohtaaminen, voi olla nuorelle siihen tilanteeseen sopiva. Nuori tietää tullessa huomatuksi. Sannattomalla kohtaamisella avoimessa tilassa mahdollistetaan nuorelle kokemus huomatuksi tulemisesta.

Dialogisuus ei varsinaisesti käy ilmi vastauksista, mutta luottamuksen ja avoimuuden saavuttamiseen kohtaamisissa tarvitaan vuorovaikutusta, joka Mönkösen (2018, luku 5) mukaan perustuu keskustelun tasa-arvoisuuteen, vastavuoroisuuteen, molemmin puoliseen hyväksyntään, yhdessä tärkeän asian pohtimiseen ja mahdollisuuteen muuttaa mielipidettään. Hänninen & Pokela (2016, 159) sekä Mattila (2011, 15) kuvaavat dialogisuuden rakentuvan edellä mainittujen tekijöiden lisäksi kiireettömyydestä ja nuoren kokemuksesta kuuluksi tulemisesta. Nuoren tuodessa keskusteluissa esiin omia tärkeitä asioita, joista hän haluaa keskustella ja vapaaehtoisella on aikaa kuunnella häntä ja yhdessä pohtiessa asiaa, ollaan matkalla kohti dialogista vuorovaikutusta.

8.2 Kokemuksia kohtaamisista

Vapaaehtoiset tulevat kaikki erilaisista lähtökohdistaan tekemään vapaaehtoistoimintaa ja he ovat eri ikäisiä, eri koulutustaustaisia, jokaisella on omanlainen sosioekonominen taustansa. Kuitenkin heillä on halu olla auttamassa toiminnan kohdettaan, nuoria.

Merkityksellisyys ja merkityksettömyys

Taulukon 3 alaluokka ”Merkityksellisyyden ja tärkeyden tunne vapaaehtoistyössä” sisälsi vapaaehtoisten kokemaa tunnetta tehdyn työn merkityksellisyydestä ja tärkeydestä (liite 5). Tähän sisältyy heidän kokemuksensa mielekkäästä toiminnasta, oman tekemisen arvokkuudesta ja mahdollisuudesta olla vaikuttamassa nuorten elämään tukemalla ja auttamalla heitä tarvittaessa.

Nämä seikat olivat motivoimassa jatkaa vapaaehtoistoiminnassa mukana oloa. Kohtaamisten ja nuorten kanssa vietetyn ajan koettiin antavan lisää iloa, energiaa ja uskoa ihmisiin. Vapaaehtoisten kokema merkityksellisyys ja työn tärkeyden tunne liittyvät Allardtin (1976) Being osa-alueeseen. Merkityksellisen ja tärkeän työn tekeminen ovat niitä motivoivia tekijöitä, joiden avulla vapaaehtoiset jaksavat ja haluavat jatkaa sen tekemistä.

Toisaalta vastauksissa oli myös merkityksettömyyden kokemista. Taulukon 3 alaluokka ”Kohtaamisilla ei ole merkitystä vapaaehtoisille” sisälsi vapaaehtoisten kokemuksia pintapuolisista kohtaamisista, joita ei tule pohdittua myöhemmin (liite 5). Kokemus pintapuolisesta kohtaamisesta voi tuntua vapaaehtoisesta mitättömältä, mutta sillä on kuitenkin voinut olla suurempaa vaikutusta nuoreen. Tämä ei välttämättä näy vapaaehtoiselle, mutta nuori voi kokea kohtaamisen olleen hänelle tärkeä kokemus.

Tukeminen ja auttaminen

Taulukon 3 alaluokka ”Nuoren tukena ja apuna oleminen arjessa” sisälsi vapaaehtoisten kohtaamisissa kokemukset nuoren tukena ja apuna olemisesta (liite 5). Tukena ja apuna oleminen liittyvät vapaaehtoistoiminnan periaatteisiin. Vapaaehtoisen kyky olla läsnä ja kuulla nuori ja hänen asiansa, ovat toimintaa, jotka ovat mahdollistamassa kokemuksia auttamisesta ja tukemisesta. Kokemus avuksi tai tueksi olemisessä koettiin olevan pieniä tekoja, joilla he saivat nuoren kuormitusta helpotettua. Pienillä teoilla oli vaikutusta luottamuksen muodostumiseen, jolloin nuori uskalsi kertoa asioitaan vapaaehtoisille. Luottamuksellisuus rakentuu vuorovaikutuksessa nuoren ja vapaaehtoisen kanssa. Nuorilähtöisyys ja hänen ehdoillaan toimiminen ovat rakentamassa hyvää luottamuksellista vuorovaikutusta.

Uudet näkökulmat ja ihmiset

Taulukon 3 alaluokka ” Uusien näkökulmien löytyminen ja uudet ihmiset” vapaaehtoiset kokivat saavansa uusia näkökulmia asioihin nuorten avulla (liite 5). Nuorten kokemukset ja tiedot kohtaamisissa käydyissä keskusteluissa saattoivat poiketa vapaaehtoisten ajatuksista. Nuorten tuomat näkökulmat kohtaamisissa olivat vapaaehtoisille silmiä avaavia ja ne koettiin mukaviksi. Hyvänä kokemuksena koettiin myös uusien ja erilaisten ihmisten kohtaamiset.

Suvaitsevaisuudella, kunnioituksella ja tasa-arvoisuudella mahdollistetaan kokemuksia silmiä avaaviin vuorovaikutustilanteisiin ja näin on mahdollista myös

päästä kohtaamaan erilaisia ihmisiä. Nämä arvot pohjautuvat niin vapaaehtoistoiminnan kuin Nevalaisen ja Ryynäsen (2024, 113) esittämään sosiaalipedagogiikan periaatteisiin, joiden pohjalta hyvää kohtaamista toteutetaan.

8.3 Yhteistyön muodostuminen

Vapaaehtoisten vastauksissa koulujen ja vapaaehtoisten yhteistyön rakentamisessa molemminpuolisuus korostui. Hyvässä yhteistyössä voivat molemmat osapuolet turvallisesti tehdä omaa työtään. Koulun henkilökunta voi luottaa siihen, että KouluSaappaan vapaaehtoiset toimivat sovittujen sääntöjen mukaan, siellä missä heidän on tarkoitus olla kohtaamassa nuoria. KouluSaappaan vapaaehtoiset puolestaan voivat luottaa siihen, että koulun henkilökunta antaa heille tilan ja rauhan, ja näin mahdollistavat toiminnan tekemisen koulun tiloissa. Vastauksissa muodostui samoja yhteistyötä edistäviä tekijöitä, kuin Pukkilan (2023) väitöskirjassakin. Hyvässä yhteistyössä samojen tavoitteiden eteen toimiminen on työn tarkoitus, kuten myös Kiilakoski (2014, 71) yhteistyömallin kuvauksessaan kertoo. Koulujen ja KouluSaappaan vapaaehtoisten tavoitteena on nuorten hyvinvoinnin tukeminen. Yhteisten tavoitteiden eteen toimiminen on Pukkilan (2023, 61) mukaista toisen tason yhteistyötä.

Luottamus

Yhteistyön sujumisessa vapaaehtoisten vastausten perusteella taulukon 4 alaluokka ”Luottamus” näkyi luottamuksen molemminpuolisuutena ja luotettavina keskusteluina henkilökunnan kanssa olivat ne tekijät, joiden avulla hyvä luottamuksellinen suhde koulujen ja KouluSaappaan vapaaehtoisten välille muodostui (liite 6).

Osapuolet kohtaavat toisiaan toiminnan lomassa ja luottamuksen muodostama turvallisuuden tunne on tärkeää molemmille osapuolille. Myös Pukkila (2023 64–65) väitöskirjassaan mainitsee luottamuksen yhdeksi tekijäksi hyvän yhteistyön muodostumisessa. Luottamukselliset keskustelut lähenevät, ellei jopa yllä, dialogiseen vuorovaikutukseen. Vapaaehtoisten toiminta kouluympäristössä on tukemassa työyhteisön hyvinvointia, koska vapaaehtoiset ovat li-

säresurssina toteuttamassa koulun kasvatustehtävää yhdessä koulun henkilökunnan kautta. Näin henkilökunta pystyy paremmin keskittymään omiin opetus- ja kasvatustehtäviin. Vapaaehtoisten toiminta työyhteisön hyvinvoinnin tukemisessa liittyy Konun (2022, 43) kouluhyvinvoinnin mallin Loving osa-alueeseen.

Arvostus ja vuorovaikutus

Arvostuksen tunteessa molemminpuolinen arvostus tehtyä työtä kohtaan oli keskiössä sekä yhteistyön sujumisen kannalta kuin vapaaehtoisten suhtautumisessa koulujen henkilökuntaa kohtaan. Tämä muodostaa taulukon 4 mukaiset alaluokat ”Arvostus” ja ”Koulun henkilökunnan arvostaminen ja kunnioitus” vapaaehtoisten näkemyksistä hyvän yhteistyön muodostumisessa (liite 6). Vapaaehtoiset kokivat koululta saadun arvostuksen tärkeäksi ja kokivat koulun henkilökunnan tukevan heidän toimintaansa. Vapaaehtoiset puolestaan arvostivat koulun henkilökuntaa ja korostivat koulun tärkeyttä nuorille kohtaamisten aikana.

Kuten luottamuksen, niin myös arvostuksen antaminen toiselle, ovat osapuolten kohtaamisten kautta muodostamassa hyvää yhteistyön rakentumista. Arvostusta toisia kohtaan ilmaistaan kiitollisuutena ja positiivisina kommentteina hyvästä työstä. Arvostuksen antaminen liittyy syvällisempään yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Työn arvostaminen vapaaehtoisten taholta on tukemassa henkilökuntaa kouluhyvinvoinnin mallin Loving osa-alueella. Tällöin vapaaehtoisten arvostus henkilökunnan tekemää työtä kohtaan on vaikuttamassa heidän jaksamiseensa. Tämä vaikuttaa koulun ilmapiiriin positiivisesti ja välittyy aina oppilaisiin saakka. Arvostuksessa toteutuu myös Kirkkohallituksen ja Opetushallituksen laatiman korimallin (kuva 1) neljännen korin sisältö. Vapaaehtoisten suunnalta arvostus henkilökuntaa kohtaan on tukemassa koulujen henkilökunnan työhyvinvointia. Toisaalta myös koulujen henkilökunnan arvostus vapaaehtoisia kohtaan on tukemassa vapaaehtoisten työssä jaksamista ja hyvinvointia.

Vastausten perusteella myös hyvä vuorovaikutus vaikutti vapaaehtoisten positiiviseen suhtautumiseen koulujen henkilökuntaan ja se oli edistämässä hyvän

yhteistyön muodostumista. Keskusteiden avoimuus ja henkilökunnan kanssa käydyt keskustelut olivat avain asemassa hyvän vuorovaikutuksen luomisessa.

Positiiviset kommentit työstä ovat palautteen antamista toiselle. Palautteen antaminen on hyvää vuorovaikutusta ja se on avointa ja rehellistä. Pukkila (2023, 64–65) toteaa omassa väitöskirjassaan myös hyvien vuorovaikutustaitojen olevan edistävää tekijää monialaiseen toisen tason hyvään yhteistyöhön, johon koulujen ja KouluSaappaan vapaaehtoisten toiminta sisältyi.

Roolijako

Vapaaehtoisten vastauksissa taulukon 4 alaluokasta ”Roolijako” nousi ymmärrys ja tieto koulun ja vapaaehtoisten omista työtehtävistään (liite 6). Myös nuorten keskuudessa tieto KouluSaappaan vapaaehtoisten työnkuvasta, siitä miksi ovat kouluilla ja keitä he ovat, oli vaikuttamassa yhteistyön muodostumiseen.

Roolijaossa se, mikä kuuluu KouluSaappaan toimintaan kouluissa ja mitkä ovat koulujen tehtävät, nousivat vapaaehtoisten vastauksissa. KouluSaappaan toiminnasta tiedottaminen ja sen mahdollistaminen nuorille lisää selkeyttä osapuolten rooleissa. Selvät roolijaot olivat myös Pukkilan (2023, 64–65) väitöskirjan toisen tason monialaisen toiminnan hyvän yhteistyön edistämistä. Vapaaehtoiset ovat tukemassa koulujen kasvatuksellista toimintaa ja ovat kohtaamassa nuoria matalalla kynnyksellä. Nuorten tukeminen, toivon ylläpito, välittäminen ja tasavertaisina oleminen kuuluivat vapaaehtoisten toimintaan. Selkeä roolijako helpottaa molempien osapuolten toimintaa, ja he voivat keskittyä omaan tekemiseen.

Neutraali suhtautuminen koulujen henkilökuntaan

Vapaaehtoisten vastauksissa oli neutraalia suhtautumista koulujen henkilökuntaa kohtaan, joka muodosti taulukon 4 alaluokan ”Vapaaehtoisten suhtautuminen neutraalia” (liite 6). Neutraali suhtautuminen koulujen henkilökuntaan vapaaehtoisten suunnalta ei tarkoita kuitenkaan välinpitämättömyyttä toimintaa.

Vastaajat eivät välttämättä ole päässeet koulun henkilökunnan kanssa vuorovaikutukseen tai tilanteet ovat olleet sellaisia, ettei ole ollut mahdollista tutustua toisiin. Tällöin suhtautuminen saattaa jäädä pintapuolisemmaksi ja suhtautuminen toiseen jää neutraalille tasolle.

Yhteistyön muodostumisessa toisen arvostaminen, molemmin puoleinen luottamus ja selkeä roolijako ovat lisäämässä halua ja mielenkiintoa jatkaa omassa työssään ja jatkaa yhteistyön tekemistä. Kokemus oman työn arvokkuudesta lisääntyy. Hyvällä vuorovaikutuksella voidaan parantaa yhteistyön rakentumista ja suhtautumista toiseen osapuoleen.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa LNK:lle KouluSaappaan vapaaehtoisten näkemyksistä kohtaamisista nuorten kanssa ja yhteistyöstä koulujen kanssa. Tarkoitus oli Webropol-kyselyn avulla saada tietoa KouluSaappaan vapaaehtoisilta, mistä heidän mielestään hyvä kohtaaminen rakentuu ja millaisia kokemuksia heillä on nuorten kohtaamisista. Kyselyllä selvitettiin myös vapaaehtoisten kokemuksia yhteistyöstä koulujen kanssa. Tutkimuksessa tulosten perusteella tehtiin vinkkilista hyvän kohtaamisen toteutumiseen. Tätä vinkkilistaa LNK voi hyödyntää KouluSaappaan vapaaehtoisten koulutuksessa.

Nuorten kokeman hyvinvoinnin muutokset huonompaan suuntaan vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä verrattuna edelliseen kyselyyn, joka on tehty vuonna 2021, olivat tämän opinnäytetyön tarpeellisuuden taustalla. Nuorten hyvinvointia voidaan tukea niin koulun suunnalta, kuin vapaaehtoistoiminnalla. KouluSaappaan vapaaehtoiset kohtaavat nuoria kouluympäristössä. Heidän toimintansa tarkoitus on olla matalan kynnyksen toimintaa ja olla läsnä nuorille.

Hyvän kohtaamisen rakentumisessa aito läsnäolo ja nuoren kuulluksi tuleminen ja kuuleminen ovat myös nuoriso- ja koulunuorisotyössä keskeistä hyvinvoinnin tukemista. Vapaaehtoistoiminta on omalla toiminnallaan tukemassa näiden ammatillisten tekemää hyvinvoinnin tukemista ja edistämistä.

Kiireettömyys on se jokin, mihin vapaaehtoistoiminnalla pystytään vastaamaan. Kiireettömyydellä voidaan antaa aikaa yksilölle, joka sitä tarvitsee, ja kiireettömällä kohtaamisella pystytään antamaan nuorelle oman tärkeytensä vahvistavaa signaalia. KouluSaappaan toiminnalla voidaan mahdollistaa nuorten hyvinvoinnin tukemista ja lisäämistä kouluympäristössä. Kyselystä saatujen tulosten perusteella KouluSaappaan vapaaehtoisten näkemykset hyvän kohtaamisen rakentumiseen vaikuttavat tekijät olivat samansuuntaisia kuin aikaisemmissa tutkimuksissa. Kohtaamisten rakentuminen jakautui enimmäkseen kolmeen ensimmäiseen tasoon. Vähintä, mitä KouluSaappaan vapaaehtoiset tekevät kohtaamisissa, oli nuoren tervehtiminen. Tervehtiminen saattoi tapahtua sanoin tai elein. Tämä oli ensimmäisen tason kohtaamista. Toisen tason kohtaaminen muodostui rennosta keskustelusta nuoren kanssa. Kolmannen tason kohtaaminen ilmeni vapaaehtoisten vastauksissa vuorovaikutustilanteissa, joissa nuori kokee tulleen kuulluksi, nuorta kuullaan ja vapaaehtoinen on aidosti läsnä kohtaamisen hetkellä. Myös nuoren luottamus ja avoimuus vapaaehtoisia kohtaan sekä vapaaehtoisten tuen antaminen nuorelle kohtaamisten hetkellä ilmensi kolmannen tason kohtaamista. Tällainen kolmannen tason kohtaaminen, jolla on ollut vaikutusta nuoreen, lähenee Buberin (1993) Minä-Sinä-suhteen muodostumista ja on rakentamassa kohtaamista kohti dialogisuutta ja neljännen tason kohtaamista. Kohtaamisten rakentumisessa näkyi myös vapaaehtoistoiminnan periaatteet.

KouluSaappaan vapaaehtoisten kokemukset kohtaamisista muodostuivat heidän tunteistaan tehtyä työtä kohtaan. Merkityksellisyyden ja tärkeyden tunne sekä nuorten tukena oleminen olivat motivoimassa jatkamaan vapaaehtoistoiminnassa mukana oloa. Mielekkään työn tekeminen antaa vapaaehtoisellekin hyvän tunnetta.

Merkityksettömyyden tunne vastauksissa oli yllättävä tulos. Tähän oli vaikuttamassa oma vapaaehtoisuuteeni ja käsitykseeni työn mielekkyydestä. Vapaaehtoistoiminnassa mukana olijoilla on yleensä mielenkiinto ja tahto olla auttamassa toiminnan kohdetta. Vapaaehtoisten kokemukset pintapuolisista kohtaamisista eivät välttämättä kuitenkaan kerro, etteivätkö vapaaehtoiset olisi

halukkaita toimimaan nuorten hyväksi. Pintapuolisuuden kokemuksen perimmäinen syy jäi epäselväksi. Tästä olisi mielenkiintoista tehdä haastattelu ja avata syvemmin tätä aihetta.

KouluSaappaan vapaaehtoisten näkemykset yhteistyön muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä olivat samoja, kuin Pukkilan tutkimuksessa. Positiivinen asenne molemmilta yhteistyön osapuolilta ovat takaamassa hyvää yhteistyötä. Koulujen aikataulutetussa päivässä ei välttämättä ole henkilökunnalla aikaa jäädä juttelemaan vapaaehtoisten kanssa. Tällöin vapaaehtoiset voivat kokea etäisyyttä henkilökuntaa kohtaan ja vapaaehtoisten suhtautuminen voi jäädä neutraalille, pintapuolisemmalle, tasolle.

9.1 Luotettavuuden ja eettisyyden pohdinta

Opinnäytetyön luotettavuutta ja laadukkuutta voidaan lisätä tarkalla dokumentoinnilla. Rehellisyyttä, tarkkuutta ja huolellisuutta vaaditaan koko tutkimuksen tekemisen ajan, jotta lukijalla olisi tarkka käsitys tutkimuksen etenemisestä. (Hirsijärvi ym. 2018, 232.) Nämä korostuvat myös hyvien tieteellisten käytäntöjen periaatteissa (TENK 2023, 11). Koko opinnäytetyön prosessi on vaatinut paljon aikaa, jotta opinnäytetyöstä tulisi luotettava ja laadukas. Hyvien muistiinpanojen teko on helpottanut asioiden muistamisessa ja kirjoittamisessa. Tutkimuksen rajaaminen keskeisten käsitteiden muotoon helpotti teorian tiedon etsimistä ja löytymistä laajoista tietolähteistä. Kyselyn tulosten läpi käynti useaan kertaan, niiden analysointi ja auki kirjoittaminen ovat vaatineet kaikkea edellä mainittua, jotta tulokset olisivat mahdollisimman oikeita tutkittavaa asiaa kohtaan. Kyselyyn vastaajilla oli tutkittavasta asiasta omakohtaista tietoa, joten saatoin luottaa heidän vastauksiinsa ja näin sain uskottavaa ja ajantasaista tietoa. Oma mielenkiintoni aihetta kohtaan on ollut tukemassa tutkimuksen etenemistä ja motivoinut jatkamaan eteenpäin. Läpi opinnäytetyön prosessin olen käynyt jatkuvaa pohdintaa ja miettinyt perusteluita, miksi juuri näin toimin missäkin tilanteessa. Näin tutkimuksen tulokset ovat laadukkaita ja luotettavia.

Eettisyys sisältyy tutkimuksen luotettavuuteen ja laadukkuuteen sekä tiedon hankintaan (TENK 2023, 13; Hirsijärvi ym. 2018, 23). Vastaajien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin sillä, että he saivat itse päättää haluavatko he osallistua tutkimukseen ja vastata kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista. Ennen kyselyyn pääsyä, piti vastaajien hyväksyä eettinen suostumus tutkimukseen. He saivat myös tiedotteen, jossa kerrottiin mitä varten tutkimusta tehdään. Lisätietoja he olisivat voineet kysellä minulta sähköpostin välityksellä. Vastaajilla oli mahdollisuus lopettaa tutkimukseen vastaaminen missä vaiheessa vain, eikä siitä olisi ollut heille seuraamuksia. Tiedon hankinnassa eettisyys korostuu aikaisempien tutkimusten ja tutkijoiden sekä tutkimukseen osallistuneiden kunnioitus. Tekstissä oikein tehdyt viittaukset ja lähdeluettelo ovat julkaistu asianmukaisesti ja vastaajat ovat anonyymejä ja heidät on lueteltu numeroina 1–12. Koko tutkimusprosessin aikana vastuunkanto omasta tutkimuksesta ja siihen liittyvistä eettisyyteen liittyvissä asioissa, kuuluvat tutkijan velvollisuuksiin.

Kyselyssä tulleet vastaukset ovat tietokoneellani salasanojen avulla suojattuina. Tarvittavia tietoja säilytetään vain välttämättömän ajan verran, sen jälkeen ne tuhoetaan ja poistetaan tietokoneelta.

9.2 Opinnäytetyöprosessin arviointi ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen haasteet niin tiedon etsimisessä, saamisessa kuin tutkimuspaikkakuntien yhteydenotoissa meinasi tuntua ylivoimaisilta esteiltä etenemisen suhteen. Kun viimeinkin sain kyselyn laitettua eteenpäin, olin huojentunut ja innokas jatkamaan tutkimusta. Kyselyyn vastaajilla oli kaksi viikkoa aikaa vastata itselleen sopivassa hetkessä. Kyselyn sulkeutumisen jälkeen alkoi vastausten läpi käyminen ja niiden analysointi. Aineiston läpikäynti, analyysin tekeminen, ja tulosten kirjoittaminen tähän opinnäytetyöhön oli aikaa vievä osuus ja se vaati sinnikkyyttä. Kyselyn tekeminen avoimien kysymysten avulla oli mielestäni parempi vaihtoehto kuin strukturoitu kysely, jossa olisi valmiita vastausvaihtoehtoja. Avoimiin kysymyksiin pystyy vastaamaan tarkemmin omin sanoin, eikä valmiissa vaihtoehtoisissa välttämättä ole juuri oikeanlaista vaihtoehtoa. Omin sanoin pystyy kuvaamaan asioita tarkemmin. Kyselyyn

vastaaminen anonyymisti antoi vastaajille mahdollisuuden mielipiteidensä ilmaisemiseen vapaasti ja aidosti, eikä vastauksia voi yhdistää heihin. Jäin miettimään, millaisia vastauksia olisin saanut, jos olisin tehnyt aineiston keruun haastatteleamalla vapaaehtoisia. Tällöin olisin voinut tehdä tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä haastateltavilta ja olisi pystynyt havainnoimaan paremmin myös haastateltavien ilmeitä ja eleitä ja olla paremmin läsnä haastateltavalle. Tutkimuksessa käytetty kysely oli mielestäni riittävän kattava tämän tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja kysymysten asettelu oli onnistunut.

Saavutin mielestäni opinnäytetyölle asetetut tavoitteet hyvin. Tuloksissa kuvautuu hyvin kohtaamisen eri tasot, kohtaamisen rakentumiseen vaikuttavia tekijöitä sekä hyvää yhteistyötä kuvastavia tekijöitä. Näitä tutkimuksessa tulleet tuloksia LNK voi hyödyntää KouluSaappaan vapaaehtoisten koulutuksessa hyvän kohtaamisen rakentumisessa ja koulujen kanssa tehtävään yhteistyöhön. KouluSaappaan vapaaehtoisten kokemusten saaminen tietoisuuteen on LNK:lle uutta ja kattavampaa tietoa toiminnasta. Tutkimusten tulosten perusteella laadin vinkkilistan, jota KouluSaappaan vapaaehtoisten koulutuksessa voidaan hyödyntää.

Opinnäytetyön prosessi on ollut hyvin opettavainen. Tiedonhaku, tekstin kirjoittaminen, ajatustyön tekeminen ja tutkimuksen kokonaisuuden hahmottaminen ovat olleet mielenkiintoinen matka. Onnistumisen kokemukset ja tiettyjen etapin saavuttaminen tällä matkalla ovat motivoineet eteenpäin. Tämä matka on myös opettanut minulle sen, että kärsivällisyys ja riittävä aika ovat hyviä tukipilareita tällaisissa prosesseissa.

Opinnäytetyön tekeminen on syventänyt omaa käsitystäni kohtaamisesta. Reflektoidessani tutkimukseen liittyvää teoriaa, tutkimuksen tuloksia ja omaa kokemusta nuorten kohtaamisesta omassa vapaaehtoistoiminnassa, näkyvät niissä samat tekijät hyvän kohtaamisen muodostumisessa. Kaikki, jotka työskentelevät tai toimivat nuorten kanssa, voivat opetella kohtaamisen taitoa. Huomioimalla kohtaamisen rakentumiseen vaikuttavia tekijöitä ja toimimalla niiden mukaan, saadaan aikaiseksi hyvää ja laadukasta kohtaamista. Haasta-

vissa ja vaikeita asioita yhdessä nuoren kanssa läpikäydessä, nuoren kokemus omasta arvokkuudestaan ja tärkeydestään kohtaamisen aikana on luomassa nuorelle luottamusta ja uskoa. Nuorten saadessaan hyviä kokemuksia kohtaamisista, uskaltavat he avautumaan ja luottamaan henkilöihin, joiden kanssa he ovat vuorovaikutuksessa. Uskon, että pystyn itsekin syventämään ja hyödyntämään näitä tietoja työskennellessäni sosionomina ja vapaaehtoistoiminnassa.

Tässä opinnäytetyössä kuvastui vapaaehtoisten kokemukset kohtaamisista ja yhteistyöstä, joten toisten osapuolten kokemuksista olisi mielenkiintoista saada tutkittua tietoa. Opinnäytetyötä kirjoittaessani jatkotutkimuksen ideoiksi nousivat nuorten kokemukset kohtaamisista KouluSaappaan vapaaehtoisten kanssa sekä koulujen näkemykset KouluSaappaan vapaaehtoisten toiminnasta kouluissa ja yhteistyön rakentumisesta. Vapaaehtoisein kohdistuva jatkotutkimus aihe voisi olla selvittää, mikä vahvistaa vapaaehtoistoiminnan merkityksellisyyttä.

LÄHTEET

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.

Buber, M. 1993. Minä ja Sinä. Juva: WSOY.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.223596?sid=4728626730> [viitattu 10.6.2024].

Hiltunen, L. s.a. Metodina kyselytutkimus. Jyväskylän yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/kyselytutkimus2.pdf> [viitattu 9.12.2024].

Hirsijärvi, S, Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Helsinki: Tammi.

Hoffrén, J. 2023. Vapaaehtoistyön arvo Suomessa. *Kansalaisyhteiskunta* 6. Verkkolehti. Saatavissa: https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2023/05/Vapaaehtoistyon-arvo-Suomessa_laskelma_2023_Jukka-Hoffren.pdf [viitattu 29.10.2024].

Hokkanen, L., Pirinen, J. & Kuitunen, H. 2014. Vapaaehtoistyö, kansalaisjärjestöt ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen Etelä-Savossa- esiselvitys A. Tutkimuksia ja raportteja- Research Reports 85. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-588-411-4> [viitattu 28.10.2024].

Hänninen, K. & Poikela, R. 2016. Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehtolunden, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalisuus. Helsinki: Gaudeamus, luku 2. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.224248?sid=4726464051> [viitattu 6.6.2024].

Kananen, J. 2019. Opinnäytetyö ja pro gradun pikaopas. Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 262. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.225239?sid=4472024274> [viitattu 9.4.2024].

Kiilakoski, T. 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuuden ja ongelmat. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 107. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/306/240/818-1> [viitattu 2.12.2024].

Kiilakoski, T., Kinnunen, V. & Djupsund, R. 2015. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 5. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 169. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto. E-kirja. Saatavissa: <https://docplayer.fi/3102308-Miksi-nuorisotyota-tehdaan.html> [viitattu 7.6.2024].

Kirkkohallitus s.a. Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen kumppanina. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://koulujakirkko.evl.fi/wp-content/uploads/2019/06/KH_4koria_2019_FIN_www.pdf [viitattu 3.11.2024].

Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden laitos. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 887. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-5445-6> [viitattu 10.6.2024].

Korhonen, H. & Tujula, M. 2023. Nuorisotyö oppilaiden hyvinvointia lisäämässä – Tapausesimerkkejä koulunuorisotyön mahdollisuuksista peruskoulussa. Teoksessa Hännikäinen-Uutela, A-L & Penttinen, P. (toim.) Koulunuorisotyö. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 102–113. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-515-4> [viitattu 11.6.2024].

Laine, A. 2020. Kohtaaminen nuorisotyössä. Nuorisotyöntekijät sanoittamassa hiljaista tietoa. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202004233615> [viitattu 26.3.2024].

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531.

Lasten ja nuorten keskus ry. 2024. Tietoa meistä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/meista/tietoa-meista/> [viitattu 25.3.2024].

Lukiolaki 10.8.2018/714.

Mattila, K.-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mäkelä, S. 2021. Kumppanuuden korit- koulujen ja oppilaitosten yhteistyö seurakuntien kanssa. Teoksessa Kantonen, H., Hännikäinen-Uutela, A.-L. & Kiilakoski, T. (toim.) Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 177–184. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-372-3> [viitattu 29.11.2024].

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.223708?sid=4716170199> [viitattu 17.5.2024].

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2024. Sosiaalipedagogiikka: kohti inhimillistä yhteiskuntaa ja kestäväää elämää. 2. uudistettu laitos. Helsinki: Gaudeamus.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285.

Opetushallitus s.a. ePerusteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi> [viitattu 27.10.2024].

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – Työkirja ammatti-korkeakouluun. Jokioinen: e-Oppi Oy. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.217847?sid=4683209966> [viitattu 24.4.2024].

Pukkila, P. 2023. Monialaisen ohjauksen ja yhteistyön lähtökohdat sekä rakentuminen ohjauspalveluiden työmuodoksi: Monimenetelmällinen tutkimus Ohjaamoista. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9502-7> [viitattu 2.12.2024].

Pukkila, P. & Helander, J. 2016. Miten monialainen yhteistyö rakentuu? HAMK Unlimited Professional. WWW-dokumentti. Päivitetty 16.12.2016. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020111991908> [viitattu 28.11.2024].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. Kvalitatiivinen I. laadullinen tutkimus. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html [viitattu 24.4.2024].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Laadullisen tutkimuksen elementit. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2_2.html [viitattu 24.4.2024].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006c. Operationalisointi. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_2.html [viitattu 24.4.2024].

Sekaisin kollektiivi s.a. Tilastoja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://seka-sinkollektiivi.fi/tilastoja/> [viitattu 15.3.2024].

Talentia s.a. Arki, arvo ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a> [viitattu 3.12.2024].

TENK. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. E-kirja. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf [viitattu 10.12.2024].

THL 2024. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely> [viitattu 28.11.2024].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.227168?sid=4707916463> [viitattu 30.4.2024].

United Nations Volunteers (UNV) programme. 2021. 2022 State of the World's Volunteerism Report. Building equal and inclusive societies. Bonn. E-kirja. https://swvr2022.unv.org/wp-content/uploads/2022/04/UNV_SWVR_2022.pdf [viitattu 25.3.2024].

Viljakainen, V. 2024. Vastaava työntekijä. Teams keskustelu 2.4.2024. Lasten ja nuorten keskus.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.227010?sid=4882316013> [viitattu 10.12.2024].

Willberg, E. 2015. Vapaaehtoistoiminnasta iloa monille. Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyö vastuut ja käytännöt. Sitran selvityksiä 93. Helsinki: Sitra. E-kirja. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/wp/wp-content/uploads/2017/02/Selvitys93-2.pdf> [viitattu 25.3.2024].

Saappaan logo

SAAPAS
Turvallisesti tukena.

KYSELY VAPAAEHTOISILLE

TAUSTA KYSYMYS

1. Kuinka usein olet päivystämässä KouluSaappaassa? (Esim. viikoittain/
X määrä kuukaudessa)

KOHTAAMINEN

2. Mistä asioista nuoret juttelevat Sinun kanssasi?
3. Kuvaile omin sanoin, mitä on kohtaaminen nuoren kanssa?
4. Mistä hyvä kohtaaminen Sinun mielestäsi muodostuu?
5. Mistä Sinä tiedät, että kohtaaminen on ollut onnistunut?
6. Millainen merkitys kohtaamisella on Sinulle?
7. Miten tila, jossa olet päivystämässä, vaikuttaa kohtaamiseen?

YHTEISTYÖ KOULUN KANSSA

8. Kuinka usein olet tekemisissä koulun henkilökunnan kanssa KouluSaappaan päivystyksissä?
9. Mistä Sinun mielestäsi muodostuu hyvä yhteistyö koulun ja Sinun välillä?
10. Miten edellä mainitsemasi asiat toteutuvat Sinun mielestäsi KouluSaappaan päivystyksissä?
11. Miten koet koulun/koulun henkilökunnan suhtautuvan Sinuun KouluSaappaan vapaaehtoisena?
12. Miten Sinä suhtaudut kouluun/koulun henkilökuntaan?

VINKKILISTA

1. Tervehdi nuorta
 - Sano ääneen, ilmeellä tai eleellä.
2. Kysy nuorelta kuulumisia
 - Esimerkiksi: Mitä kuuluu? Miten koulupäiväsi on sujunut?
3. Vuorovaikutuksen jatkuminen nuorilähtöistä
 - Älä pahastu, vaikkei nuori halua tällä kerralla jutella. Nuori saa kuitenkin kokemuksen, että olet huomannut hänet ja sillä on merkitystä nuorelle.
4. Arvosta nuorta
 - Nuori kokee sinulta turvallisuutta ja luottamusta sinua kohtaan.
5. Kuuntele ja anna nuoren tulla kuulluksi.
 - Ole aidosti läsnä kohtaamisen hetkellä.
 - Ole kiinnostunut nuoren esille tuomista asioista.
6. Ole luottamuksen arvoinen.
 - Älä kerro nuoren asioita eteenpäin, joita hän on sinulle luottamuksella kertonut. (Jos asia jää mieltäsi painamaan, niin keskustele siitä KouluSaappaan ohjaajan kanssa kahdestaan)
7. Jos nuori ilmaisee tarvitsevansa tukea tai apua, niin pyri tukemaan tai auttamaan.
 - Jos koulun tilassa mahdollista siirtyä syrjempään, niin käy nuoren kanssa keskustelua siellä.
 - Kysy ohjaajalta tarvittaessa neuvoa.

Taulukko 2.

Taulukko 2. Ylä- ja alaluokat vapaaehtoisten näkemyksistä kohtaamisen rakentumisesta

Alaluokka	Yläluokka
Aito läsnä oleminen, nuoren kuuluksi tuleminen ja kuuleminen	Vapaaehtoisten näkemykset hyvän kohtaamiseen vaikuttavista tekijöistä
Nuoren kiitollisuus ja hyvä mieli kohtaamisen jälkeen	
Avoimuus ja luottamus kohtauksessa ja tuen antaminen	
Keskustelut ja kuulumisten kysely	
Nuoresta lähtöisin oleva vuorovaikutus	
Tilan vaikutus kohtauksessa	
Nuoren huomioiminen tervehtimällä	
Tilan ruuhkaisuus, ahtaus	Vapaaehtoisten näkemykset hyvän kohtaamisen estävistä tekijöistä
Ryhmäpaine	

Taulukko 3

Taulukko 3. Ylä- ja alaluokat vapaaehtoisten kohtaamisten kokemuksista

Alaluokka	Yläluokka
Merkityksellisyyden ja tärkeyden tunne vapaaehtoistoiminnassa	Vapaaehtoistoiminnan merkityksellisyys ja tärkeys
Nuoren tukeminen ja apuna oleminen arjessa	Tukeminen ja auttaminen
Uusien näkökulmien löytäminen ja uuden ihmiset	Uudet näkökulmat ja ihmiset
Kohtaamisilla ei ole merkitystä vapaaehtoiselle	Merkityksettömyys

Taulukko 4

Taulukko 4. Ylä- ja alaluokat vapaaehtoisten näkemyksistä yhteistyön muodostumisesta

Alaluokka	Yläluokka
Luottamus	Molemmin puoleiset tekijät hyvään yhteistyöhön
Arvostus	
Roolijako	
Vuorovaikutus	
Koulun henkilökunnan arvostaminen ja kunnioitus	Vapaaehtoisten positiivinen suhtautuminen koulujen henkilökuntaan
Hyvä vuorovaikutus	
Vapaaehtoisten suhtautuminen neutraalia	Vapaaehtoisten neutraali suhtautuminen koulujen henkilökuntaan